ΑΠΟΘΗΚΗ

ΤΩΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.

ΙΟΥΝΙΟΣ, 1843.] [ΑΡΙΘ. 78.

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΛΓΕΡΙΟΥ.

ΕΝ Ἀριθ. Γ΄. τῆς Ἀποθήκης κατεχωρήσαμεν γενικὸν ἄρθρον περὶ Ἀλγερίου· ἐν δὲ τῷ παρόντι θέλομεν ἱστορήσει μερικώτερον τὴν ἐν ἔτει 1830 κατάκτησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Γάλλων.

Τὸν Ἀπρίλιον, 1827, τυχὼν ὁ Δέης τοῦ Ἀλγερίου παρωργισμένος διὰ τὴν ἔκβασιν διαπραγματεύσεώς τινος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Γαλλίας, ἐτόλμησε νὰ κτυπήσῃ τὸν Γάλλον πρόξενον ἐπὶ τοῦ στόματος, ἐνώπιον ἄλλων προξένων. Διὰ τὴν ὕβριν ταύτην ἡ Γαλλία, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἀπήτησεν ἱκανοποίησιν, ὁ Δέης ὅμως ἀπηρνήθη αὐτήν· καὶ κατὰ συνέπειαν, Γαλλικὸς στολίσκος ἀπέκλεισε τὸ Ἀλγέριον. Ἀλλ' ὁ Δέης, συνετὰ καὶ δραστήρια λαβὼν μέτρα, ἐματαίωσε τοὺς σκοποὺς τῶν Γάλλων, καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς ἐξηκολούθει τρία ἔτη, χωρὶς βλάβην ἐπαισθητὴν εἰς τοὺς Ἀλγερίνους, μὲ ζημίαν δὲ εἰς τοὺς Γάλλους 20,000,000 φράγκων, πλοίων τινῶν, πλείστων ναυτῶν, καὶ τοῦ ναυαρχοῦντος Κολλέτ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Γάλλοι πολλάκις ἐζήτησαν νὰ συμβιβασθῶσι μετὰ τοῦ Δέη· ἀλλ' αὐτός, εἴτε πεποιθὼς εἰς τὴν ἰδίαν του ἰσχὺν, εἴτε νομίζων ἀδίκους τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Γάλλων, δὲν ἔδιδε κάμμίαν ἀκρόασιν. Μετὰ πολλὰς δὲ θορυβώδεις συζητήσεις, ἀπεφάσισε τὸ Γαλλικὸν ἀνακτοβούλιον νὰ καθυποτάξῃ τὸ Ἀλγέριον. Διαταγαὶ ἐξεδόθησαν, νὰ ἑτοιμασθῶσι πλοῖα ἀρκετὰ νὰ μετακομίσωσι 35,000 ἀνδρῶν μεθ' ὅλων τῶν ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων των· καὶ εἰς ὀλίγους μῆνας συνηθροίσθησαν εἰς Τουλῶνα 11 δίκροτα, 23 φρεγάται, 26 βρίκια, 33 κορβέτται, 7 ἀτμόπλοα, 103 πολεμικαὶ λέμβοι, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων μικρῶν πλοίων· ὅλα ὁμοῦ περιεῖχον 27,000 ναυτῶν.

Ὁ φοβερὸς οὗτος στόλος ἀπέπλευσεν ἐκ Τουλῶνος περὶ τὰ μέσα Μαΐου, 1830, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατηγοῦ Βουρμόντ, φέρων 37,000 στρατιωτῶν, 4,000 ἵππων, καὶ 180 κανόνια, ὁμοῦ καὶ πολλοὺς ἐθελοντὰς ἀπὸ ξένας χώρας, καὶ ἐπιστήμονας ἄνδρας, οἵτινες ἠθέλησαν ὠφεληθέντες ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην νὰ λάβωσιν ὀρθὰς εἰδήσεις περὶ τῶν φυσικῶν πόρων, κλπ., τοῦ μέρους αὐτοῦ τῆς Ἀφρικῆς.

Τὴν 29ην Μαΐου (Ε. Ν.) εἶδε πρῶτον ὁ στόλος τὰ τείχη τοῦ Ἀλγερίου· ἀλλὰ τόσον σφοδρὸς ἄνεμος ἔπνευσεν ἐξ ἀνατολῶν, ὥστε κατέφυγον εἰς λιμένα νήσου τινὸς, καὶ δὲν μετεφάνησαν ἐνώπιον τοῦ Ἀλγερίου πρὸ τῆς 13ης Ἰουνίου. Μετ' ἀκριβῆ δὲ κατασκόπησιν τοῦ τόπου, δὲν ἐκρίθη εὔλογον νὰ προσβάλωσιν εἰς τὸν λιμένα, καὶ συγχρόνως ἐφαίνετο πολὺ δύσκολον νὰ κάμωσιν ἀπόβασιν, ὄχι τόσον διὰ τὰ πολυάριθμα καὶ φοβερὰ κανονοστάσια τὰ ἐπὶ τῆς παραλίας ἀνηγερμένα, ὅσον διὰ τὸ δύσκολον τοῦ προσορμίσματος. Ἀλλὰ, τελευταῖον, ἀπεφασίσθη ν' ἀποβῶσιν ἐπὶ τῆς χερσονήσου Σιδὶ-Φερρούχ, περὶ τὰς πέντε λεύγας πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀλγερίου. Τὸν τόπον τοῦτον περιέμενον οἱ Γάλλοι νὰ εὕρωσι κατεσκεπασμένον ἀπὸ κανονοστάσια, καὶ εἶχον λάβειν ἀνάλογα μέτρα· ἀλλ' εὑρέθη σχεδὸν ἄνευ ὀχυρωμάτων. Ἐνῷ τὰ πλοῖα ἤραζον, ἐρρίφθησαν ὀλίγαι σφαῖραι ἐκ τῆς ξηρᾶς· καὶ ἔφιπποί τινες Ἄραβες, ἐσκεπασμένοι μὲ τὸν λευκὸν μανδύαν των, ἐκάλπαζον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, κάμνοντες παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν πλοίων, καὶ ἀναφερόμενοι εἰς τοὺς ἀρχηγούς των. Τὴν 14ην ὁ στρατὸς ἀπέβη μετ' εὐκολίας, ὑπερασπιζόμενος ὑπὸ τῶν πλοίων.

Τὴν 19ην ὁ Ἰβραὴμ προσέβαλε τοὺς Γάλλους, καὶ μάχη συνεκροτήθη, ἐν ᾗ οἱ μὲν Γάλλοι ἀπώλεσαν μόνον 130 στρατιώτας, οἱ δὲ Ἀλγερῖνοι 5,000· τοὐλάχιστον ταῦτα βεβαιοῦσιν οἱ νικηταί· ἀλλὰ, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὑπερβολὴν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν λεγομένων ὅτι ἐφονεύθησαν Ἀλγερίνων, βεβαίως οἱ Γάλλοι ἐκέρδησαν νίκην λαμπράν· ὠφελήθησαν δὲ μάλιστα εὑρόντες εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον ἀφθονίαν παντὸς εἴδους πολεμεφοδίων. Οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Βαρβαρέσοι ἐμβῆκαν εἰς τὸ Ἀλγέριον, οἱ Ἄραβες ὠπισθοδρόμησαν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρήμους των, καὶ οἱ Γάλλοι στρατιῶται ἤρχισαν νὰ ἐλπίζωσιν ὅτι ἐτελείωσαν οἱ ἀγῶνές των· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἔκρινε φρονιμώτερον νὰ ἀναβάλῃ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἕως νὰ ἀποβιβασθῶσι τὰ κανόνια καὶ τὸ ἱππικὸν, ἐμποδιζόμενα εἰσέτι ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνέμων.

Αἱ πρῶται δύο μοῖραι ἐστρατοπέδευσαν ἐπὶ τοῦ κατακτηθέντος σταδίου τῆς μάχης, καὶ ὠκοδόμησαν

ὀχύρωμά τι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀλγερίου. Ἀνηγέρθησαν δὲ καὶ ἄλλα, ὥστε νὰ διατηρῆται γραμμὴ συγκοινωνίας μὲ τὸ Σιδὶ-Φερρούχ, καὶ οἱ σκαπανεῖς ἠνέῳξαν, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου Ῥωμαϊκοῦ δρόμου, στρατιωτικὴν ὁδὸν ἄγουσαν σχεδὸν εἰς τὰ τείχη τοῦ Ἀλγερίου. Ἀπὸ τῆς 20ης μέχρι τῆς 24ης δὲν συνέβησαν εἰμὴ ἀψιμαχίαι· ἀλλὰ τὴν πρωΐαν τῆς ἐσχάτης ταύτης, ἔγεινε σπουδαιοτέρα προσβολὴ κατὰ τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπὸ 20,000 Ἀλγερίνων· καὶ ταύτην ὅμως ἀντέκρουσαν ἐπιτυχῶς οἱ Γάλλοι, ἀπολέσαντες ὅμως τὸν Ἀμεδαῖον Βουρμόντιον, ἕνα τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου, οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Τὴν 28ην Ἰουνίου, ἐπὶ τέλους, ἔγεινεν ἡ ἀποβίβασις τῶν μεγάλων κανονίων· πρὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἠνωχλοῦντο μεγάλως αἱ τῶν Γάλλων ἐμπροσθοφυλακαὶ ὑπὸ τῆς ἀδιακόπου πυροβολήσεως ἐκ δύο κανονοστασίων καί τινων Ἀλγερίνων στρατιωτῶν, οἵτινες κατεῖχον ὀχυράν τινα θέσιν.

Τὴν 29ην, ἔχων ὁ στρατηγὸς ἕτοιμα τὰ πάντα διὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν πολιορκίαν, ἔλαβε τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα διὰ νὰ προσβάλῃ τοὺς ἐπὶ τοῦ ὕψους στρατιώτας, νὰ καταδιώξῃ αὐτοὺς μέχρι τοῦ Ἀλγερίου, καὶ ἔπειτα νὰ περικυκλώσῃ τὴν πόλιν. Ἡ ἔφοδος ἔγεινε κρατερά, καὶ οἱ Ἀλγερῖνοι, πιεζόμενοι ἐκ πλαγίου, προσβαλλόμενοι κατὰ μέτωπον, καὶ ἀπειλούμενοι ὄπισθεν, ἐγκατέλιπον τὴν θέσιν αὐτῶν, ἥτις μετ' οὐ πολὺ κατεσχέθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Ἐκ τοῦ ὑψώματος τούτου ἐθεώρουν τὴν Κάσβαν ἢ ἀκρόπολιν καὶ ὅλην τὴν πόλιν· εἶδον δὲ ὅτι τὰ κυριώτερα μέρη τῆς πόλεως ὑπέκειντο εἰς ὠχυρωμένην τινα θέσιν, καλουμένην τὸ Φρούριον τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐνῷ καὶ τὸ φρούριον τοῦτο ὑπέκειτο εἰς τὸ παρὰ τῶν Γάλλων ἤδη κατεχόμενον ὕψωμα.

Εἰς τὴν προσβολὴν ἄρα τοῦ εἰρημένου φρουρίου διεύθυνεν ἑπομένως ὅλην τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὁ Γάλλος στρατηγός· ἀπὸ δὲ τῆς 29ης Ἰουνίου μέχρι τῆς 4ης Ἰουλίου ἐνησχολοῦντο ἐπιμελέστατα οἱ στρατιῶται, ἐξορύσσοντες τάφρους, καὶ ἀνεγείροντες κανονοστάσια· ἀλλ' ἠνωχλοῦντο παρὰ πολὺ ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἔκαμνον συνεχεῖς ἐξόδους, καὶ ἐφόνευον πολλοὺς τῶν Γάλλων. Τὴν 4ην εἶχον ἤδη ἀνηγερμένα τρία πολιορκητικὰ κανονοστάσια εἰκοσιὲξ μεγάλων κανονίων, καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ προσβάλωσι κατὰ τῆς πόλεως. Ἐν τῷ μεταξὺ μία μοῖρα τοῦ στόλου διετάχθη νὰ λάβῃ τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ δύναται νὰ προσβάλῃ τὰ κανονοστάσια τοῦ λιμένος καὶ τὰ ἐπιθαλάσσια φρούρια, καὶ οὕτω νὰ σύρῃ πρὸς τὴν πλευρὰν αὐτὴν μέρος τῶν Ἀλγερίνων φρουρῶν. Ἔγεινε δὲ καὶ προσβολὴ ὑπὸ ἐνόπλων λέμβων κατὰ τοῦ χαμηλοτέρου μέρους τῶν κανονοστασίων καὶ ὀχυρωμάτων.

Οἱ Ἀλγερῖνοι δὲν εἶχον ἀκόμη οὔτε ἰδεῖν οὔτε ἀκούσει τι περὶ τῶν ὀγκωδῶν Γαλλικῶν τηλεβόλων· καὶ φανταζόμενοι ὅτι δὲν εἶχον φέρει τοιαῦτα, ἔμενον ἀρκετὰ ἥσυχοι. Ἀλλὰ τὴν 4ην Ἰουλίου ἐγνώρισαν τὴν ἀπάτην των. Εἰς δοθέν τι σημεῖον ὅλα τὰ Γαλλικὰ κανονοστάσια ἐξεκαλύφθησαν, καὶ ἠνέῳξαν τρομερὸν πῦρ κατὰ τῆς πόλεως. Οἱ Ἀλγερῖνοι ἀντεκανονοβόλουν ἰσχυρῶς καὶ γενναίως, καὶ διὰ πέντε ὥρας ὁ κρότος ἀμφοτέρωθεν ἦτο καταπληκτικός. Τείχη πανταχόθεν κατεκρημνίζοντο, τηλεβόλα ἀνετρέποντο, καὶ οἱ φρουροὶ ἀπωλλύοντο μὲ φοβερὰν ταχύτητα. Οἱ πολιορκούμενοι ἠγωνίζοντο ἀνδρείως, καὶ ἐφαίνοντο ἄξιοι ἀγαθῆς τύχης· ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ μάχωνται· ὅλα τὰ τηλεβόλα των κατήντησαν ἄχρηστα, καὶ ὁ Δέης ἐπὶ τέλους ἔδωκε διαταγὰς νὰ παραδοθῇ τὸ φρούριον εἰς τοὺς Γάλλους. Ὅτε δὲ ἤρχιζον οὗτοι νὰ ἀναβαίνωσι τὰ τείχη, ἠκούσθη τρομερὰ ἔκρηξις, καὶ ὁ πύργος τοῦ φρουρίου ἐφάνη μετεωριζόμενος· ἡ πυριταποθήκη εἶχεν ἐκραγῆ, καὶ διέδωκεν ὄλεθρον εἰς τὰ πέριξ. Πυκνὴ μέλαινα στήλη ἀνέβη 500 πόδας εἰς τὸν ἀέρα, καὶ μετ' ὀλίγον κανόνια, βόμβαι, σφαῖραι, παμμεγέθεις πέτραι, καὶ κατεσπαραγμένα ἀνθρώπων σώματα, ἔπεσον πανταχοῦ. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ πύργου ἔγεινεν ἄφαντον, μέρος τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου κατεκρημνίσθη, καὶ τὸ ἐπίλοιπον κατετρυπήθη.

Οἱ Γάλλοι εἰσῆλθον νῦν διὰ τῶν ῥηγμάτων εἰς τὸ φρούριον ἐπάνωθεν τῶν καπνιζόντων ἐρειπίων, καὶ εὗρον αὐτὸ ἐγκαταλελειμμένον ὑπὸ τῶν Ἀλγερίνων, οἵτινες εἶχον καταφύγειν εἰς τὴν Κάσβαν καὶ τὰ ἐνδότερα μέρη τῆς πόλεως. Πάραυτα δὲ ἤρχισαν οἱ πολιορκηταὶ τὴν ἀνέγερσιν κανονοστασίων ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ φρουρίου, ὥστε νὰ προσβάλωσι τὴν Κάσβαν.

Ὁ Δέης ἐφαντάζετο ὅτι τὸ φρούριον ἤθελε δυνηθῆ ν' ἀνθέξῃ κατὰ τῶν Γάλλων μέχρι τῆς βροχερᾶς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, καθ' ἣν ὁ ὄλεθρός των ἤθελεν εἶσθαι ἀναπόφευκτος· ἀλλ' ὅτε εἶδε τὴν φθορὰν τῆς δυνάμεώς του καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους του, καὶ ἑαυτὸν κινδυνεύοντα νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Χριστιανῶν, ἀπώλεσε τὸ θάρρος του, καὶ ἔπεσεν εἰς φόβον καὶ ἀπελπισίαν. Ἡ πόλις ἦτο τεθορυβημένη· πᾶσα ἰδέα περαιτέρω ἀντιστάσεως ἐγκατελείφθη, καὶ ὁ Δέης ἀπῄτησε τὴν παῦσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Εἰς τὰς 2 ὥρας μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἐστάλθη ἀγγελιαφόρος ἐκ τῆς Κάσβας, καὶ ὁ Γάλλος στρατηγὸς ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ φρουρίου. Ὁ ἀγγελιαφόρος προσέφερεν ἐν ὀνόματι τοῦ Δέη νὰ δώσῃ τὴν ἀπαιτηθεῖσαν ἱκανοποίησιν, ν' αὐξήσῃ τὰ προνόμια τοῦ Γαλλικοῦ ἐμπορίου, καὶ νὰ πληρώσῃ ὅλην τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου, ἐὰν οἱ Γάλλοι ἤθελον ἀναχωρήσειν. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἀπεποιήθη τοὺς ὅρους τούτους· ἀπῄτησε δὲ νὰ παραδοθῶσιν ὁ Δέης, ὁ στρατὸς, καὶ ἡ πόλις εἰς τὴν διάκρισιν

αὐτοῦ. Ὁ Βρετανὸς πρόξενος προσέφερε τὴν μεσιτείαν του· ἀλλ' ὁ Βουρμόντ ἀπέβαλεν αὐτὴν ἀποτόμως. Ὁ ἀγγελιαφόρος ἀνεχώρησε· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἦλθον δύο ἄλλοι, καὶ εἶπον ὅτι ἡ φράσις «Νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ στρατηγοῦ» ἤθελεν ἐννοηθῆν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὡς συνώνυμος μὲ τὴν θυσίαν τῶν προσώπων, τῶν οἰκογενειῶν, καὶ τῆς περιουσίας των, καὶ μὲ τὴν ἰδέαν ταύτην ἤθελον προτιμήσει τὸν θάνατον μᾶλλον τῆς ὑποταγῆς, καὶ ὅτι τὸ Ἀλγέριον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πλούτη ἤθελον συναπολεσθῆ μετ' αὐτῶν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη παρεκίνησε τὸν Βουρμόντ νὰ μεταστοχασθῇ τὴν αἴτησίν του· ἔκαμε δὲ τὴν ἑπομένην προσφοράν·—ὅτι, ἂν τὸ Ἀλγέριον καὶ ὅλα τὰ φρούριά του παρεδίδοντο εἰς αὐτὸν ἀμέσως, ἤθελε χαρίσειν εἰς τὸν Δέην τὴν ζωὴν, τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν μερικὴν ἰδιοκτησίαν του, μὲ τὴν ἄδειαν ν' ἀποσυρθῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κινητῆς περιουσίας του ὁπουδήποτε ἤθελε κρίνειν εὔλογον·—τὴν αὐτὴν προσφορὰν ἔκαμεν εἰς ὅλους τοὺς Τούρκους στρατιώτας·—εἰς ὅλους δὲ ὅσοι ἤθελον ἀπομείνειν ἐγγυᾶτο τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν τῆς θρησκείας των, καὶ ὅτι αἱ οἰκογένειαι, ἡ ἰδιοκτησία, τὸ ἐμπόριον, καὶ ἡ βιομηχανία των ἤθελον μείνειν ἀπαραβίαστα.

Τὴν προσφορὰν ταύτην, μετά τινα δισταγμὸν, καί τινας ταραχώδεις συζητήσεις εἰς τὸ Διβάνιον, ἐδέχθησαν οἱ Ἀλγερῖνοι· καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν εἰς τοὺς Γάλλους εἰς τὰς 10 ὥρας τὴν ἐφεξῆς πρωΐαν, κατὰ τὴν 5ην Ἰουλίου.

Ἕπεται συνέχεια.

Η ΒΛΑΧΟΒΟΓΔΑΝΙΑ. Ἀριθ. 2.

ΠΡΟΣ ἐντελεστέραν κατάληψιν τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν ἀξιολόγων τούτων χωρῶν, θέλομεν ἀναφέρειν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας των.

Ὁλόκληρος ἡ εὐμεγέθης περιοχὴ, ἡ κειμένη μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Τύρα ἐξ ἑνὸς μέρους, καὶ τοῦ κάτω Δανουβίου, τῆς Οὐγγαρίας καὶ Τρανσυλβανίας ἐκ τοῦ ἄλλου, ἐκαλεῖτό ποτε τὸ βασίλειον τῆς Δακίας. Ὅτε δὲ τὸ βασίλειον τοῦτο κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ, ἐθεμελιώθησαν ἐν αὐτῷ Ῥωμαϊκαὶ ἀποικίαι, καὶ ἐξημερώθησαν ὁπωσοῦν αἱ βαρβαρικαὶ φυλαί. Καὶ σημειωτέον ἐν παρόδῳ ὅτι μέχρι τῆς σήμερον οἱ Βλάχοι οὐ μόνον λαμβάνουσι τὄνομα Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐθνόσημά των εἰκονίζουσι τὸν ἀετὸν, καὶ παριστῶσιν εἰς τὴν γλῶσσαν, τοὺς ἀγῶνας, τὰ ἔθιμά των, κλπ., ἀναμφίβολα σημεῖα τῆς ἐκ Ῥωμαίων καταγωγῆς. Ὅτε παρήκμαζεν ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοτρατορία, κατέδραμον ἐκ διαδοχῆς τὴν Δακίαν οἱ Γότθοι, Οὖννοι, Τάρταροι, καὶ ἄλλοι βάρβαροι· ἀπὸ τῆς ἑβδόμης μέχρι τῆς ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος κατεῖχον αὐτὴν οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Βούλγαροι. Τὴν δεκάτην τρίτην ἑκατονταετηρίδα αἱ διαδοχικαὶ εἰσβολαὶ τῶν Σκυθῶν, καὶ τῶν Ταρτάρων ὑπὸ τὸν Γιγγὶς Χὰν, εἶχον ἤδη ἀποδιώξει τοὺς πλείστους τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Δακίας, καὶ τὸ βασίλειον τότε διῃρέθη εἰς δύο ἡγεμονίας, γνωστὰς ὑπὸ τὰ ὀνόματα Βλαχία καὶ Μολδαυία. Ἀλλὰ μολονότι διεχωρίσθησαν, ἀμφότεραι ὅμως διεφύλαξαν, μὲ μικρὰν ἀλλοίωσιν, τὸ αὐτὸ πολίτευμα, τὴν αὐτὴν θρησκείαν καὶ γλῶσσαν, καὶ ποτὲ ἔκτοτε μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλας, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας, ἐβάδισαν γενικῶς τὴν αὐτὴν ὁδὸν, καὶ μετέσχον τῆς αὐτῆς τύχης, εἰς τὰς σημαντικωτέρας ἐποχὰς τῆς ἱστορίας των. Ἡ ἕνωσις καθίστανεν αὐτὰς ἰσχυρὰς, καὶ ἡ συμμαχία των ἐποθεῖτο ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Οὐγγαρίας καὶ Πολονίας· διὰ τῆς οὕτω δὲ λαμβανομένης βοηθείας ἐξηκολούθουν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον νὰ διατηρῶσι τὸν χαρακτῆρά των ὡς ἀνεξάρτητοι πολιτεῖαι μέχρι σχεδὸν τοῦ τέλους τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος, ὁπότε ὁ Βαϊαζέτης ἠνάγκασε τὴν Βλαχίαν νὰ γένῃ φόρου ὑποτελής. Μίαν σχεδὸν ἑκατονταετηρίδα ἡ Βλαχία, ποτὲ μὲν μόνη, ποτὲ δὲ ὑπὸ τῶν Οὔγγρων βοηθουμένη, ἐπροσπάθει, ἀλλ' εἰς μάτην, ν' ἀποτινάξῃ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν.

Περὶ τὸ 1520, ὁ Μωάμεθ Β΄., ἀποδιώξας τὸν Βοϋβόδαν ἤτοι ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας, ἐπέβαλε νέον κυβερνήτην εἰς τοὺς κατοίκους της, μὲ τὸν τίτλον Πασσᾶ, καὶ διεπραγματεύθη ἑπομένως συνθήκην μετ' αὐτοῦ, ἥτις ἔκτοτε ὑπῆρξεν ἡ βάσις τῆς διοικήσεως ἀμφοτέρων τῶν ἡγεμονιῶν. Παρεχωρήθη εἰς τοὺς Βλάχους ν' ἀπολαύωσιν ἀνενοχλήτως τὴν θρησκείαν των, καὶ νὰ ἔχωσι τὸ ἴδιόν των πολίτευμα καὶ τὰ ἴδιά των καθεστῶτα· ἔλαβον τὸ ἐλεύθερον νὰ κάμνωσιν εἰρήνην ἢ πόλεμον μὲ οἱανδήποτε δύναμιν, ἥτις δὲν εὑρίσκετο εἰς πραγματικὰς ἐχθροπραξίας μὲ τὴν Πόρταν· Μωαμεθανικοὶ ναοὶ συνεφωνήθη νὰ μὴ οἰκοδομῶνται εἰς τὴν ἡγεμονίαν, καὶ ἂν ἐντόπιός τις ἤθελεν ἀπαρνηθῆ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, καὶ ἀσπασθῆ τὸν Μωαμεθανισμὸν, τὰ κτήματά του νὰ δημεύωνται, καὶ νὰ χάνῃ τὰ κληρονομικά του δικαιώματα. Ἐξ ἄλλου μέρους, οἱ Βλάχοι ὤφειλον νὰ πληρόνωσιν ἐτήσιον φόρον εἰς τὴν Πόρταν, καὶ νὰ πωλῶσιν εἰς αὐτὴν, ὁσάκις τὸ ἀπῄτει, τὰ περιπλέον προϊόντα τῆς γῆς των. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἄρθρον φαίνεται ὅτι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὀλέθριον καταδυναστείαν, ἥτις τοσοῦτον χρόνον μετέπειτα ἠρήμονε τὰς ἡγεμονίας. Τὸ 1536, θέλουσα ἡ Μολδαυία ν' ἀποφύγῃ τὸ μεγαλήτερον δεινὸν τοῦ νὰ καθυποταχθῇ διὰ βιαίας κατακτήσεως, ἔλαβεν ὡς πρὸς τὴν Πόρταν τὴν αὐτὴν θέσιν ὡς ἡ Βλαχία. Ἔκτοτε δὲ ἡ Τουρκικὴ ἐπιῤῥοὴ ἐξετείνετο μὲ τοσαύτην ταχύτητα, ὥστε τὸ 1544 μέρος τῆς περιοχῆς τῆς Βλαχίας παρεχωρήθη εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις ἀνήγειρε τότε ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Δανουβίου τὰ φρούρια τῆς

Ἰβραΐλας, Γιουργέβου, καὶ Τούρνου, καὶ ἔθηκε φρουρὰς ἐν ἑκάστῳ. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα τὸ 1593, ὁπότε ὁ Βοϋβόδας Μιχαὴλ ἀπεφάσισε ν' ἀποτινάξῃ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν. Ὑποστηριζόμενος δὲ ὑπό τινων συμμάχων προσκτηθέντων μετὰ ἐπιμελῆ ζήτησιν, ἐδίωξε τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὰ φρούρια τοῦ Δανουβίου, καὶ ἀνθίστατο εἰς αὐτοὺς ἐπιτυχῶς μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ Μωάμεθ Γ'., ἐπὶ κεφαλῆς ἔτι κραταιοῦ στρατεύματος, ἠναγκάσθη, μετὰ πολυχρόνιον πόλεμον, νὰ παραιτήσῃ τὰς ἀξιώσεις του. Ἀλλ' ἀποθανόντος τοῦ Μιχαὴλ, ἐπανῆλθον ταχέως τὰ πράγματα εἰς τὴν προτέραν θέσιν των· σύγχυσις καὶ διχόνοιαι ἐπεκράτησαν εἰς τὰς βουλὰς τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν, καὶ οὕτως ἠδυνήθη ὁ Σουλτάνος καὶ τὴν ἐξουσίαν του πάλιν νὰ κρατύνῃ, καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς κατοίκους, μὴ συγχωρῶν πλέον εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκλέγωσι τὸν Ἡγεμόνα ἢ Βοϋβόδαν των.

Τὸ 1710 ὁ Μέγας Πέτρος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Μολδαυίαν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν, ἴσως δὲ προσέτι καὶ τὴν Βλαχίαν, ἀλλ' ἀπέτυχε· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μονάρχης ἐσώθη μόνον διὰ τῆς ἐπιδεξιότητος τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης, ἥτις διὰ δώρων κατέπεισε τὸν Μέγαν Βεζύρην εἰς ἀνακωχὴν ὅπλων. Τὸ προσεχὲς ἔτος ὁ Σουλτάνος Ἀχμὲτ, ἐπὶ λόγῳ ὅτι οἱ ἡγεμόνες τῆς Μολδαυίας καὶ Βλαχίας εἶχον εὐκολύνει τὴν νεωστὶ γενομένην ἀπόπειραν τοῦ Μεγάλου Πέτρου, καθῄρεσεν ἀμφοτέρους, κατήργησεν ὁριστικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς μέλλοντας Βοϋβόδας, καὶ συνενώσας τὰς δύο χώρας, ἔστειλεν ὡς διοικητὴν τῶν ἡγεμονιῶν ἄρχοντα ὑφ' ἑαυτοῦ ἐκλελεγμένον ἐκ τῶν Γραικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες διὰ πολυετῶν σχέσεων πρὸς τὴν αὐλὴν καθίσταντο ἁρμοδιώτατοι εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματός του. Ὁ Νικόλαος Μαυροκορδάτος ἐστάλθη πρῶτος νὰ διοικήσῃ τὰς ἡγεμονίας μετὰ τὴν ἕνωσίν των. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης καθυπεβλήθησαν αἱ χῶραι αὗται εἰς παντοειδεῖς καταδυναστείας· διότι πασίγνωστον εἶναι ὅτι οἱ Βοϋβόδαι ἢ Ὁσποδάραι, ὡς ἀπὸ τοῦ νῦν ἐκαλοῦντο, δὲν ἐκυβέρνων πατρικῷ τῷ τρόπῳ. Ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας πολέμου εἰς τὰ 1770 μέχρι τοῦ 1774, καὶ πάλιν εἰς τὸ 1789 κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς τῶν Γάλλων, καὶ ἀπὸ τοῦ 1806 μέχρι τοῦ 1812, ἐνῷ ὁ Ναπολέων ἦτον εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεώς του, καὶ ἡ Τουρκία ἐφαίνετο διατεθειμένη νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτοῦ, ἡ Ῥωσσία κατεῖχε τὰς ἡγεμονίας μὲ τοὺς στρατοὺς αὐτῆς· ὁποιαδήποτε δὲ καὶ ἂν ἦσαν τὰ περὶ αὐτῶν σχέδιά της, ἄδικον ἤθελεν εἶσθαι ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι ἔκαμεν ὑπὲρ αὐτῶν ὠφελίμους συνθήκας μετὰ τῆς Τουρκίας, καὶ τὰς εὐηργέτησε τὰ μέγιστα· ἀλλ' ἡ ἀξιολογωτέρα τῶν εὐεργεσιῶν τούτων ἔγεινεν οὐ πρὸ πολλοῦ.

Ὅτε τὸ 1821 ἐξέσπασεν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, οἱ κάτοικοι τῶν ἡγεμονιῶν, βεβαρυμένοι ἀπὸ τὰς καταχρήσεις, ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας· ἀλλ' ἀπέτυχον ἐλεεινῶς· ἀμφοτέρας δὲ τὰς χώρας κατέσχον τὰ Τουρκικὰ καὶ μετέπειτα τὰ Ῥωσσικὰ στρατεύματα, καὶ κατέφερον αὐτὰς εἰς δεινὴν θέσιν. Ματαίως ἤθελέ τις ζητήσει, λέγει Ἄγγλος περιηγητὴς, νὰ εἰκονίσῃ τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν τῶν ἡγεμονιῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· εἴς τινας τόπους οἱ ἄθλιοι χωρικοὶ ἠναγκάζοντο νὰ τρώγωσιν ἀγρίας βοτάνας, τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων, καὶ παρομοίας μὴ θρεπτικὰς ὕλας. Ποσότητα γεννημάτων, σταλθεῖσαν πρὸς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν φιλανθρώπων κατοίκων τῶν γειτονικῶν Αὐστριακῶν ἐπαρχιῶν, συνέλαβον οἱ Ῥῶσσοι στρατιῶται ἀφοῦ διέβη τὰ σύνορα. Ὁλόκληρος ἡ χώρα κατεστράφη, καὶ ὁ πληθυσμὸς ἠλαττώθη εἰς ἓν τεταρτημόριον τοῦ προτέρου ἀριθμοῦ. Ἡ ἐλεεινὴ αὕτη τῶν πραγμάτων κατάστασις ἔλαβε τέλος τὸ 1829 διὰ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης, καθ' ἣν ἀποκατέστη εἰς ἑκάστην ἡγεμονίαν τὸ προνόμιον τοῦ ἐκλέγειν τὸν ἄρχοντά της, καὶ συνεκροτήθη κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα συνιστάμενον ἔκ τινος ἀριθμοῦ γερουσιαστῶν, οἵτινες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τὸν ἄρχοντα, καὶ ἐξετάζειν τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεώς του· ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου, ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, καὶ ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν ἐξησφαλίσθησαν· ὑγειονομεῖα καὶ λοιμοκαθαρτήρια καθιδρύθησαν, ὁ στρατὸς ὠργανίσθη κατ' Εὐρωπαϊκὸν τρόπον, καὶ πολιτικὰ καὶ ἐγκληματικὰ δικαστήρια ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. Ἀπὸ τῆς συνθήκης λοιπὸν αὐτῆς, ἥτις πρῶτον ἐξετελέσθη τὸ 1832, χρονολογεῖται ἡ ἀναγέννησις τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυίας. Πνεῦμα ἐθνισμοῦ καὶ βιομηχανίας ἀνεπτύχθη ἔκτοτε μεταξὺ τῶν κατοίκων· ξένοι, ἐρελκυσθέντες ἐκ τῶν συνορευουσῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ τῆς μεγάλης καρποφορίας τοῦ χώματος καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ζῆν ὑπὸ κυβέρνησιν τόσον χρηστὰς ἐλπίδας περὶ τοῦ μέλλοντος παρέχουσαν, ἐπολιτογραφήθησαν, καὶ ἠγόρασαν γῆν, ἥτις ὡς ἐκ τούτου καὶ ἐτιμήθη πολὺ μᾶλλον· ἔμποροι καὶ ἐργοστασιάρχαι πολλαχόθεν τῆς Εὐρώπης ἤρχισαν τὴν ἀνέγερσιν τῶν διαφόρων οἰκοδομῶν τῶν διὰ τὰς ἐμπορικάς των κερδοσκοπίας ἀπαιτουμένων, καὶ γενικῶς ὑπάρχουσι λόγοι ἀποχρῶντες ὥστε νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι αἱ ἡγεμονίαι εἰσῆλθον εἰς εὐδαιμονέστερον στάδιον.

ΤΑ ἐκ τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας ἐξαχθέντα χειροτεχνήματα καὶ προϊόντα, τὸ 1810, ἦσαν τῆς ἀξίας £0,706,430 Λιτρῶν Στερλινῶν· ἐκ τούτων εἰς μὲν τὰς παλαιὰς χώρας ἐστάλθησαν 22,026,341 Λ. Σ., εἰς δὲ τὰς Ἀγγλικὰς καὶ ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς ἀποικίας, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων ἀποικιῶν, 28,680,089 Λ. Σ.

ΑΠΑΝΘΡΩΠΙΑΙ ΤΩΝ ΑΦΡΙΚΑΝΩΝ.

ΑΓΓΛΟΣ ἱεραπόστολος, διατρίβων εἰς τὴν Κουμασσίαν, πρωτεύουσαν τῆς Ἀσσαντῆς, ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ παραλίου τῆς Ἀφρικῆς, γράφει τὰ ἑπόμενα·—

Ἔμαθον σήμερον ὅτι ἀπέθανεν εἷς τῶν προϋχόντων, καὶ ὅτι τρεῖς ἄνθρωποι ἐθυσιάσθησαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, οἱ δὲ κατεσπαραγμένοι κορμοί των ἀφέθησαν εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς, κατὰ τὸ σύνηθες. Εἶδον νεανίσκον πλησίον τοῦ οἴκου μου, ὅστις εἶναι ἐκ τῶν δημίων τοῦ βασιλέως· Ἐφαίνετο δεκαὲξ ἕως δεκαοκτὼ χρόνων ἡλικίας. Τὸ πρωὶ ἀπεκεφάλισε δυστυχῆ τινα. Τὸν ἠρώτησα πόσους ἔχει ἀποκεφαλισμένους· «Ὀγδοήκοντα,» μὲ ἀπεκρίθη. Ὦ τῆς φρίκης! ὀγδοήκοντα φόνοι ἀπὸ τὰς χεῖρας μειρακίου μόλις ὀκτωκαιδεκαέτους, καὶ τούτου ἑνὸς μόνου ἐκ πολλῶν ἐνησχολημένων εἰς τὸ αὐτὸ τρομερὸν ἔργον! Βέβαια, οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθήμενοι ἅγριοι οὗτοι εἶναι ἄξιοι τῆς συμπαθείας τῶν Χριστιανῶν,--ἔχουσι μεγάλην ἀνάγκην τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως γράφει ἄλλος Ἄγγλος τὰ ἑπόμενα·—

Δύο ἄρχοντες ἐθανατώθησαν νεωστὶ, ἀποδειχθέντες ἔνοχοι ἐγκλημάτων. Ἔτυχε δὲ ἀπροσδοκήτως νὰ ἴδω ἕνα ἐξ αὐτῶν, ἀποκεφαλισθέντα τὴν Κυριακὴν τὸ ἑσπέρας. Ἐφονεύθη εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ, ἐν ᾗ κατοικοῦμεν, ὀλίγον τι πρὶν τελειώσῃ ὁ ἑσπερινός. Εὐθὺς μετὰ τοῦτον ἐξελθὼν εἰς περίπατον, καὶ προχωρήσας εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ, εἶδον τὸν ἄθλιον δεδεμένον εἰς πάσσαλον μὲ ἀμφοτέρας τὰς χεῖράς του ἀποκεκομμένας. Ὁ δήμιος τότε ἀπέκοψε μέρος τῆς σιαγόνος του μετὰ τοῦ πώγωνος, ἔπειτα δὲ τὸν ἐσήκωσαν. Συμπέρανε ὁποῖα ἦσαν τὰ αἰσθήματά μου.

Περὶ ἄλλου βασιλέως ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραλίας, γράφει ἄλλος ἱεραπόστολος·—

Περὶ τῶν ἠθῶν τοῦ βασιλέως τούτου ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσω, ὅτι νομίζονται βαρβαρικώτερα καὶ τῶν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσαντῆς. Πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἀπέθανεν ἡ μήτηρ του, καὶ πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἔκαμε νὰ θυσιασθῶσιν εἴκοσι ἄνδρες, εἴκοσι γυναῖκες, καὶ εἴκοσι κόραι. Πρῶτον ἐφόνευον ἄνδρα, ἔπειτα γυναῖκα, ἔπειτα κόρην, ἐξακολουθοῦντες κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, ἑωσοῦ ἐφονεύθη ὅλος ὁ ἀριθμός. Τὰς γυναῖκας ἐφόνευον κτυποῦντες αὐτὰς μὲ ῥόπαλα εἰς τὸ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς· τῶν ἀνδρῶν ἔκοπτον ἐν μέρει τοὺς λάρυγγας, καὶ ἔπειτα ἔδενον σχοινία εἰς τὰ σκέλη των, καὶ ἔσυρον αὐτοὺς πέριξ τῆς πόλεως, ἐνῷ ἔτι ἔῤῥεε τὸ αἷμα, καὶ ἐνῷ ῥοπαληφόροι ἠκολούθουν, κτυποῦντες αὐτοὺς ἐπὶ τῶν γαστέρων· ἀφοῦ δὲ τοὺς ἔφεραν ὀπίσω εἰς τὸ μέρος ὅθεν εἶχον κινήσειν, ἀπέτεμον τὰς κεφαλὰς τῶν ὅσοι ἔμενον ἔτι ζωντανοί. Τὰ σώματα καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἐῤῥίφθησαν εἰς τρύπαν ἐν τῷ δάσει, νὰ καταβρωθῶσιν ὑπὸ τῶν ἁρπακτικῶν θηρίων. Ὁ βασιλεὺς διατάσσει τὴν ἀποκεφάλισιν ἀνθρώπων διὰ τὰ πλέον ἀσήμαντα πταίσματα. Εἶδον μέγα δένδρον πλησίον τοῦ οἴκου του ἐν μιᾷ τῶν αὐλῶν του, ὁ κορμὸς τοῦ ὁποίου ἦτο κεκαλυμμένος ἀπὸ τὰ κρανία ἀνθρώπων· πεντήκοντα ἀνθρώπιναι κεφαλαὶ εἶναι δεδεμέναι περὶ τὸ δένδρον αὐτό! Εἶδον προσέτι διάφορα τῶν μεγάλων τυμπάνων του, περὶ ἃ εἶναι δεδεμένα ἀνθρώπινα κρανία.

Εἰς τῶν ἱεραποστόλων σημειόνει τὴν ἑπομένην συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσαντῆς, ἀφορῶσαν τὴν δουλείαν καὶ σωματεμπορίαν·—

Αἱ μεγαλοπρεπεῖς θυσίαι καὶ προσπάθειαι, ὅσας ἔκαμεν ἡ Ἀγγλία καὶ κάμνει ἔτι κατὰ τῆς δουλείας καὶ σωματεμπορίας, καὶ πρὸς ὄφελος τῆς Ἀφρικῆς, ἐξέστησαν αὐτόν· ἐφαίνετο καταπεπληγμένος εἰς τὴν ἰδέαν τοιαύτης γενναίας ἀφιλοκερδείας. Εἶπε δὲ ὅτι εἰς κἀνένα τῶν ἀνθρώπων του δὲν συγχωρεῖ νὰ πωλῶσι τοὺς αὐτόχθονας τῆς Ἀσσαντῆς εἰς ξένας χεῖρας. «Αἱ μικραὶ φυλαὶ τοῦ ἐνδοτέρου,» παρετήρησε, «μάχονται κατ' ἀλλήλων, ἁλίσκουσιν αἰχμαλώτους, καὶ πωλοῦσιν αὐτοὺς ὡς ἀνδράποδα· καὶ ἐπειδὴ περὶ αὐτῶν δὲν γνωρίζω τίποτε, συγχωρῶ εἰς τὸν λαόν μου νὰ τοὺς ἀγοράζωσι καὶ πωλῶσι κατ' ἀρέσκειαν. Δὲν ἐμποροῦν νὰ χρησιμεύσωσι δι' ἄλλο τι εἰμὴ ὡς δοῦλοι· εἶναι ἠλίθιοι, ὀλίγον διαφέροντες τῶν κτηνῶν.» «Ἂν οἱ Ὁλλανδοὶ,» ἀπεκρίθην ἐγὼ, «λαμβάνοντες αὐτοὺς εἰς τὴν Ἐλμίναν, τοὺς καθιστῶσι καλοὺς στρατιώτας, δῆλον ὅτι ἡδύνασο νὰ μεταχειρίζησαι αὐτοὺς πρός τι καὶ ἐν Ἀσσαντῇ· τοῦτο δὲ ἤθελεν εἶσθαι ὠφελιμώτερον τῆς ἐξαγωγῆς των.» Τὴν δύναμιν τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἐφάνη ὅτι ἠσθάνθη, καὶ μειδιάσας μετέβη εἰς ἄλλην ὑπόθεσιν.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι καὶ τὸ ἑπόμενον, ἀφορῶν τὴν φυσικὴν ἱστορίαν· γράφει ὁ αὐτὸς Ἄγγλος ἐκ τῆς Κουμασσίας·—

Μετὰ τὸ γεῦμα ἐψάλαμεν ὕμνους τινὰς, ἔπειτα δ' ἐξήλθομεν εἰς περίπατον. Ἐπιστρέφοντες οἴκαδε, ἀπηντήσαμεν τὸ λείψανον νέου τινὸς δούλου, περίπου δωδεκαετοῦς, κρεμάμενον ἐπὶ ξύλου, καὶ φερόμενον ὑπὸ δύο ἀνθρώπων. Ἐκ τοῦ συναντήματος τούτου ἔμαθον πρᾶγμα, ἄγνωστον εἰς ἐμὲ πρότερον· τουτέστιν, ὅτι ἅπαντες οἱ δοῦλοι, ἐξαιρέσει ὀλίγων τινῶν εὐνοουμένων, θεωροῦνται ὡς ἀνάξιοι κοσμίου ταφῆς, καὶ κατὰ συνέπειαν ῥίπτονται εἰς τὸν ποταμὸν, τὸν ῥέοντα πέριξ τῆς πόλεως, ὅπου καταβιβρώσκουν αὐτοὺς αἱ χιλιάδες τῶν ἐν αὐτῷ ἰχθύων. Τοὺς ἰχθῦς τούτους οὐδεὶς συγχωρεῖται νὰ ἐνοχλήσῃ. Τὸ μῆκος αὐτῶν εἶναι ὡς δεκαοκτὼ δακτύλων, καὶ τὸ πλάτος ἀνάλογον. Τόσον ἥμεροι δὲ εἶναι, ὥστε, ἐάν τις σταθῇ πλησίον τοῦ ποταμοῦ, καὶ ῥίψῃ πρῶτον ὀλίγα ψιχία ἄρτου εἰς τὸ ὕδωρ, ἔπειτα δὲ ῥίψῃ καί τινα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς πλησίον τοῦ ὕδατος, ἐξέρχονται πραγματικῶς ἱκανοὺς δακτύλους ἐκ τοῦ ποταμοῦ διὰ νὰ πιάσωσιν αὐτά. Πολλάκις εἶχον ἀκούσει περὶ τῶν ἰχθύων τούτων, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευον ἕως πρὸ ὀλίγου, ὅτε εἶδον τοὐλάχιστον πεντήκοντα ἐξ αὐτῶν ἐν τῷ ὕδατι, ἐγγὺς τῆς ἐπιφανείας, πηδῶντας ἄνωθεν ἀλλήλων, καὶ σφοδρῶς πολεμοῦντας διὰ ν' ἁρπάσωσι τὰ ῥιπτόμενα ψιχία· καί τινες αὐτῶν, δι' ἰσχυρᾶς κινήσεως τῆς κεφαλῆς καὶ οὐρᾶς, προέβαινον ἔξω τοῦ ὕδατος χάριν τῶν ψιχίων, ἅτινα ἁρπάζοντες ἐπανήρχοντο εἰς τὸ φυσικὸν στοιχεῖόν των.

Περὶ τῶν ἐνοχλήσεων, εἰς ἃς ὑπόκειντα οἱ Εὐρωπαῖοι κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, γράφει ὁ αὐτὸς ὡς ἑπομένως·—

Τὴν παρελθοῦσαν νύκτα οἱ μύρμηκες ἐπάτησαν τὴν οἰκίαν μου, καὶ ἀνέβησαν εἰς αὐτό μου τὸ προσκεφάλαιον. Ἐνῷ ἐκοιμώμην, εἷς ἢ καὶ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἐμβῆκαν εἰς τὸ ὠτίον μου, καὶ νομίζω ὅτι ὁ θόρυβος καὶ τὸ βάδισμά των ἐπὶ τοῦ προσώπου μου (διότι ἦσαν πολλὰ εὐγενεῖς, καὶ δέν με ἔδακνον) μὲ ἐξύπνισαν. Ἀφοῦ δὲ τοὺς ἐσάρωσα ἐκ τοῦ προσκεφαλαίου, καὶ ἔβαλα ὀλίγον βαμβάκιον, βρεγμένον μὲ πνεῦμα ἐλαφοκεράτου, εἰς τὰ ὦτά μου, ἀπεκοιμήθην πάλιν εὐθύς. Τὸ πρωὶ ἐξυπνήσας, εὑρῆκα ἔτι περισσοτέρους· ἠναγκάσθην δὲ νὰ τοὺς κτενίσω καὶ σαρώσω ἐκ τῶν τριχῶν μου. Τινὲς ἴσως μ' ἐρωτήσωσι, «Πῶς ἠμπόρεις νὰ κοιμᾶσαι εἰς τοιαύτας περιστάσεις;» Πρὸς τοὺς τοιούτους ἀποκρίνομαι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἂν δοκιμάσῃ, συνειθίζει τὰς τοιαύτας κακοπαθείας· πολλάκις ἐκοιμήθην γαμαὶ, καὶ σχεδὸν ὑπαίθριος, ἄνευ κἀμμιᾶς ὁρατῆς προφυλάξεως ἀπὸ ὄφεις, σκορπίους, σκολοπένδρας,

κλπ., ἀφόβως καὶ ἀβλαβῶς. Πεποίθησις εἰς τὴν θείαν ὑπεράσπισιν γαληνίζει πάντοτε τὸν νοῦν, ἐν μέσῳ κινδύνων καὶ στερήσεων ἀναποφεύκτων εἰς τὰς βαρβάρους ταύτας χώρας.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΤΕΣΙΟΥ.

Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε σελ. 67-68.

Ἡ ΥΠΕΡΟΧΗ τοῦ Καρτεσίου πρὸς τοὺς περισσοτέρους τῶν συγχρόνων, ἡ φύσις τῶν πραγματευθέντων ὑπ' αὐτοῦ ὑποκειμένων, καὶ ἡ σφοδρὰ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ἐπροξενοῦσαν τὰ συγγράμματά του εἰς ὅλων τὰ πνεύματα, ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴν ἐξοπλίσωσι κατὰ τῆς ἀναπαύσεώς του τὴν ζηλοτυπίαν, τὴν ἀμάθειαν, καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ νεωτεριστοῦ ἤρχισαν ἀπὸ κατακρίσεις, ἦλθον ἔπειτα εἰς φιλονεικίας, καὶ τελευταῖον εἰς καταδρομήν. Αὕτη δ' ἐπὶ τοσοῦτον ἐσφοδρύνθη, ὥστε ὁ Καρτέσιος, ἂν καὶ ὑπερηγάπα τὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ, καθὼς αὐτὸς ἔλεγε, τόσην τιμὴν διώριζεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν του, ὥστε ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὴν πληρώσωσιν, ἐδέχθη ὅμως τὸ πρόβλημα τῆς βασιλίσσης τῆς Σουηκίας Χριστίνης νὰ προσδράμῃ δι' ἡσυχίαν του εἰς τὴν αὐλήν της, καὶ μὲ δίκαιον λόγον. Καθὼς ἔπασχε τότε, γλυκύτατον ἔπρεπε νὰ ἦναι εἰς αὐτὸν νὰ ποθῆται ἀπὸ μεγάλην βασίλισσαν, καὶ νὰ προσκαλῆται πλησίον της, καὶ ἡ τοιαύτη τιμὴ ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸ ν' ἀποστομώσῃ τοὺς διώκτας του. Ἀπεφάσισε λοιπὸν ν' ἀφήσῃ τὴν εἰς Ἐγμοῦνδον προσφιλεστάτην αὐτοῦ ἀναχώρησιν, καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ ζήσῃ εἰς τὸ τραχὺ τῆς Σουηκίας κλίμα. Φθάσας δὲ εἰς τὴν αὐλήν, ἠξιώθη ἐπιφανεστάτης ὑποδοχῆς παρὰ τῆς βασιλίσσης, καὶ ὅ,τι εἰς ἄλλους ἤθελε φανῆ δυστύχημα, αὐτὸς ἐζήτησε καὶ ἀπήλαυσεν ὡς χάριν, τὸ νὰ ἦναι ἐξηρημένος ἀπὸ τὰς αὐλικὰς παρατάξεις, καὶ νὰ φαίνηται εἰς τὸ παλάτιον, ὁσάκις μόνον προσκληθῇ. Πρὸς ἀνταλλαγὴν ὅμως τῆς ἐλευθερίας ταύτης, ἡ βασίλισσα τὸν ἠθέλησε νὰ ἔρχηται καθημερινῶς, τὴν πέμπτην ἑωθινὴν ὥραν, νὰ συνομιλῇ μετ' αὐτῆς εἰς τὴν βιβλιοθήκην της. Ἀναγκαζόμενος διὰ τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ν' ἀλλάξῃ δίαιταν, ἐνῷ καὶ τότε καὶ πάντοτε εἶχε μεγάλην χρείαν ἀναπαύσεως, καὶ τὰ τῆς ὑγείας του ἀπαιτοῦσαν πολλὴν θεραπείαν, δὲν ἠμπόρεσεν ὁ φιλόσοφος ν' ἀνθέξῃ, καὶ μάλιστα εἰς κλίμα ψυχρότατον, καὶ εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ χειμῶνος. Ἐκτυπήθη δὲ μετ' ὀλίγον ἀπὸ κατάρρουν στηθικὸν φανερωθέντα μὲ παραφροσύνην, καὶ ἀπέθανε τὴν 11ην Φεβρουαρίου, 1650, πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ τὸ πεντηκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἡ βασίλισσα ἠθέλησε νὰ τὸν θάψωσιν εἰς τὰ μνήματα τῶν ἀρίστων τῆς Σουηκίας· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας ἐτάφη εἰς τὸ κοιμητήριον τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀνεκομίσθη εἰς Παρισίους κατὰ τὸ 1666.

Ἐσημειώσαμεν ἤδη πρὸς τιμὴν τῆς Γαλλίας ὅτι αἱ καταδρομαί, ὅσας ἔπαθεν ὁ Καρτέσιος, ἐκινήθησαν ὅλαι ἀπὸ ξένους· πρέπει δὲ νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζῶντος ἀκόμη, ἐδοξάσθη καὶ ἐτιμήθη εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ Καρδινάλιος Μαζαρῖνος ἐνήργησε νὰ τὸν δοθῇ εἰς τὰ 1647, μὲ τὸν πλέον ἔντιμον τρόπον, ἐτήσιος σύνταξις 3,000 λιτρῶν, ἥτις, μὲ ὅλας τὰς ταραχὰς τοῦ βασιλείου, ἐπληρώθη τακτικά. Τὸν ἐδόθη ἀκόμη τὸ ἀκόλουθον ἔτος χρυσόβουλλον ἄλλης συντάξεως ἀξιολογωτέρας, μὲ μεγίστους ἐπαίνους συνωδευμένον. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐπλήρωσε τὸ σύνηθες δόσιμον, δὲν ἤκουσε πλέον λόγον περὶ αὐτοῦ· δι' ὃ καὶ ἔλεγεν, ὅτι ποτὲ δὲν ἠγόρασεν ἀκριβωτέραν διφθέραν.

Ὁ φιλόσοφος οὗτος ἔζησεν ἄγαμος, καὶ ἀπέθανεν ἄτεκνος. Φαίνεται ὅμως, ὅτι εὕρισκεν ἰδιαίτερον φίλτρον εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν γυναικῶν, κ' ἐνοστιμεύετο πολὺ τὴν συνομιλίαν των. Εἶχε θυγατέρα ἀνέγγυον, ὀνόματι Φραγκίνην, τὴν ὁποίαν ἀνέτρεφε πλησίον του μὲ πολλὴν φιλοστοργίαν καὶ ἀγάπην. Τὴν ἔχασε δὲ κατὰ τὸ 1640 εἰς Ἀμεσφόρτον, κ' ἐλυπήθη σφοδρῶς διὰ τὸν θάνατόν της. Αἱ ἠθικαὶ ἀρεταί του εἶχον ὁμοίως μὲ τὰς νοητικὰς ὑψηλὸν καὶ ἀρρενικὸν χαρακτῆρα, συγκερασμένον ὅμως μὲ τὴν διάθεσιν τῆς ἀληθοῦς μετριοφροσύνης, μὲ τὴν ἕξιν τῆς μετριοπαθείας, καὶ μὲ τῶν ἠθῶν τὴν ἁπλότητα.

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἐπρόβαλε τὸ ἐγκώμιον τοῦ Καρτεσίου κατὰ τὸ 1765, καὶ ὁ Θωμᾶς ἐκέρδησε τὸ βραβεῖον. Ὁ λόγος τούτου εἶναι γεγραμμένος μὲ καλλίστην προαίρεσιν. Πλὴν εἰς πολλὰ μέρη δύσκολον ἦτον εἰς τὸν ἐγκωμιαστὴν νὰ διακρίνῃ ἀκριβῶς τὰ ἐπαινετὰ καὶ τὰ ψεκτά· πρὸς τούτοις, καὶ ἂν ἦτον ἱκανὸς νὰ κάμῃ τοιαύτην διάκρισιν, ἡ συνήθεια τὴν ἀπηγόρευεν. Ὁ Βολταῖρος συνεχάρη μεγάλως τὸν Θωμᾶν διὰ τὸν λόγον τοῦτον. Ἀλλ' ὅτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ γράψῃ περὶ τοῦ Καρτεσίου εἰς ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα, πολλὰ διάφορον δρόμον ἠκολούθησε, κ' ἐφάνη ἴσως αὐστηρότερος τοῦ δέοντος.

Ἐκ τοῦ εἰρημένου Ἐγκωμιαστικοῦ Λόγου τοῦ ῥήτορος Θωμᾶ, καταχωροῦμεν τὸν Πρόλογον καὶ Ἐπίλογον, κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ κυρίου Ν. Βάμβα.

Ὅτε ἡ κόνις τῶν λειψάνων τοῦ Καρτεσίου, γεννηθέντος μὲν ἐν τῇ Γαλλίᾳ, τελευτήσαντος δὲ ἐν τῇ Σουηκίᾳ, μετεκομίσθη εἰς Παρισίους ἐκ τῆς Στοκόλμης δεκαὲξ ἔτη μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ· ὅτε οἱ σοφοὶ συνηγμένοι ἐν τῷ ναῷ ἀπέδιδον εἰς τὸν νεκρὸν αὐτοῦ τὰς τιμάς, τὰς ὁποίας ζῶν ἐκεῖνος οὐδέποτε

ἀπήλαυσεν· ὅτε, τέλος πάντων, ὁ ῥήτωρ ἡτοιμάζετο νὰ προφέρῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ πενθουμένου μεγάλου ἀνδρὸς, ἐξαίφνης ἦλθε προσταγὴ τοῦ Κράτους ἀπαγορεύουσα τὴν ἐπικήδειον ταύτην τιμήν. Ἐνόμιζον βέβαια τότε, ὅτι μόνοι οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκωμιάζωνται· καὶ ἐφοβοῦντο μὴ δώσωσιν εἰς τὸ ἔθνος τὸ, ὡς αὐτοὶ ἐστοχάζοντο, ἐπικίνδυνον παράδειγμα νὰ τιμᾷ τὸν μηδὲν ἄλλο ἀγαθὸν ἔχοντα πλὴν ἀρετῆς καὶ ὑπεροχῆς πνεύματος.

Ἀλλ' ἐγὼ ἔρχομαι σήμερον μετὰ ἑκατὸν ἔτη νὰ προφέρω τοῦτο τὸ ἐγκώμιον, τὸ ὁποῖον εἴθε νὰ φανῇ ἄξιον καὶ τοῦ ἐγκωμιαζομένου καὶ τῶν σοφῶν ἀκροατῶν. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Καρτεσίου δὲν ἦτον ἴσως ἀκόμη καιρὸς νὰ ἐγκωμιασθῇ κατ' ἀξίαν ὁ Καρτέσιος. Μόνος ὁ χρόνος κρίνει τοὺς φιλοσόφους, καθὼς καὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ ἀπονέμει εἰς ἕκαστον καὶ τιμὴν καὶ τάξιν τὴν πρέπουσαν. Ὁ χρόνος ἀνέτρεψε μὲν τὰς φιλοσοφικὰς δόξας τοῦ Καρτεσίου, τὸ κλέος ὅμως αὐτοῦ διαμένει αἰώνιον. Ὁ Καρτέσιος ὁμοιάζει μὲ τοὺς πεσόντας ἐκ τοῦ θρόνου αὐτῶν βασιλεῖς, οἵτινες, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἐρειπίων τῆς βασιλείας καθήμενοι, φαίνονται ὅτι ἐγεννήθησαν διὰ νὰ βασιλεύωσιν. Ἑνόσῳ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχουσι χώραν τινὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ θέσας πρῶτος τῶν γνώσεων ἡμῶν τὰ θεμέλια, καὶ ἀναδημιουργήσας, νὰ εἴπω οὕτω, τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, θέλει τιμᾶσθαι πάντοτε. Ὁ Καρτέσιος θέλει ἐγκωμιάζεσθαι καὶ ἀπὸ θαυμασμὸν, καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνην, καὶ δι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ συμφέρον· διότι, ἂν ἡ ἀλήθεια ἦναι ἀγαθὸν, συμφέρει νὰ ἐνθαρρύνωνται οἱ ζητοῦντες αὐτήν.

Πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Νεύτωνος ἔπρεπε νὰ προφέρω τοῦτον τὸν ἔπαινον· μᾶλλον δὲ, τοῦ Νεύτωνος αὐτοῦ ἔργον ἤθελεν εἶσθαι νὰ ἐπαινέσῃ τὸν Καρτέσιον· τίς ἄλλος παρ' ἐκεῖνον ἠδύνατο κάλλιον νὰ μετρήσῃ τὸ πρὸ αὐτοῦ διατρεχθὲν στάδιον; Ὁ ἁπλοῦς ἐξίσου καὶ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἤθελεν ἀνακαλύψειν εἰς ἡμᾶς ὅσας εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐννοίας ἐγέννησαν τοῦ Καρτεσίου αἱ ἔννοιαι. Ὑπάρχουσι μὲν ἀλήθειαι ἄκαρποι, καὶ νεκραὶ, νὰ εἴπω οὕτω, ἐξ ὧν οὐδεμία πρόοδος γίνεται εἰς τὴν τῆς φύσεως σπουδήν· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀπάται μεγάλων ἀνδρῶν, αἵτινες κατασταίνονται πολύγονοι ἀφορμαὶ ἀληθείας.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα προώδευσε βέβαια πολὺ μακρύτερα μετὰ τὸν Καρτέσιον, ὁ Καρτέσιος ὅμως προητοίμασε καὶ εὐκόλυνε τὴν πρόοδον. Ἂς ἐγκωμιάζωμεν τὸν Μαγελάνον, ὅστις περιέπλευσε τὴν γῆν· ἂς ἀποδίδωμεν ὅμως τὴν δικαίαν τιμὴν εἰς τὸν Κολόμβον, ὅστις πρῶτος ὑπωπτεύθη, ἐζήτησε, καὶ ἀνεκάλυψε τὸν νέον κόσμον. Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τὰ πάντα θέλουσιν ἀναφέρεσθαι εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀρετήν.

Ἴσως εὑρίσκονται εἰς τὸ ἔθνος μου ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν ἤθελον συγχωρήσειν εἰς ἐμὲ, ἐὰν ἐγκωμίαζον φιλόσοφον ἔτι ζῶντα· ἀλλ' ὁ Καρτέσιος ἐτελεύτησεν· ἑκατὸν καὶ δεκαπέντε ἔτη παρῆλθον, ἀφοῦ ἔπαυσε νὰ ζῇ. Δὲν εἶναι λοιπὸν φόβος οὔτε ἡ ὑπερηφανία νὰ προσβληθῇ, οὔτε ὁ φθόνος νὰ παροξυνθῇ.

Διὰ νὰ κρίνωμεν δὲ τὸν Καρτέσιον, καὶ νὰ εὕρωμεν ὅσον ἑνὸς ἀνθρώπου πνεῦμα ἐπρόσθεσεν εἰς ὅλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὸ πνεῦμα, πρέπει νὰ ἴδωμεν εἰς ποίαν ἐποχὴν εὑρίσκετο. Θέλω λοιπὸν παραστήσει τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν τὴν κατάστασιν, ὅτε ἐγεννήθη οὗτος ὁ μέγας ἀνήρ. Θέλω δείξειν ὅσα ἡ φύσις γενναίως ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν, καὶ τίνι τρόπῳ προητοίμασε δι' αὐτοῦ τὴν μεταβολὴν ταύτην, τῆς ὁποίας ἐστάθη τοσοῦτον μεγάλη ἡ δύναμις. Μετὰ ταῦτα θέλω ἱστορήσει τὰς ἐννοίας αὐτοῦ, ἐξ ὧν καὶ αὐταὶ αἱ ψευδεῖς θέλουσι φανῆν ἐνδεδυμέναι δὲν ἐξεύρω τὶ μεγαλοπρεπές. Θέλομεν ἰδεῖ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καταλαμπόμενον ὑπὸ νέου τινὸς φωτὸς, νὰ ἀνοίγῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς, νὰ κινῆται, καὶ ν' ἀκολουθῇ τοῦ Καρτεσίου τὰ βήματα. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς παγκοσμίου ταύτης κινήσεως, θέλομεν ἐπιστρέψει πάλιν εἰς τὸν Καρτέσιον, καὶ, ἀφοῦ θεωρήσωμεν τὸν ἄνθρωπον καθ' ἑαυτὸν, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν, ἂν εἰς τοὺς μεγάλους νόας χρεωστῆται ἡ εὐδαιμονία, ἴσως θέλομεν κλαύσειν, ὅτι διὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ διὰ τὴν ἑαυτῶν δυστυχίαν, κατεδίκασεν αὐτοὺς ἡ φύσις νὰ ἦναι μεγάλοι ἄνδρες.

Οὗτος μὲν ὁ Πρόλογος· ὁ δ' Ἐπίλογος ὁ ἑξῆς·—

Ἔχων ὁ Καρτέσιος τοιαῦτα φρονήματα, τοιαύτην φύσιν καὶ δόξαν, ἔμελλε ν' ἀπαντήσῃ τὸν φθόνον καὶ εἰς τὴν Στοκόλμην, ὡς εἰς τὴν Ῥηνοπεραίαν, εἰς τὴν Ἄγαν, καὶ εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον. Πανταχοῦ κατεδίωκεν αὐτὸν ὁ φθόνος, ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἀπὸ κλίματος εἰς κλίμα· οὐδ' αὐταὶ αἱ θάλασσαι δὲν ἔστησαν τὴν καταδρομὴν αὐτοῦ. Τότε μόνον ἔπαυσεν, ὅτε ἴδε τάφον ἐν τῷ μεταξύ· τότε μειδιάσας ὀλίγον ἐπὶ τοῦ μνήματος, ἔτρεξεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων, ἀκούσας τὴν φήμην τοῦ Κορνηλίου καὶ Τουρέννου.

Ἄνδρες μεγαλοφυεῖς, οὗ τινος τόπου καὶ ἂν ἦσθε, ἰδοὺ ποία εἶναι ἡ τύχη σας! δυστυχίαι, καταδρομαὶ, ἀδικίαι, περιφρονήσεις τῶν αὐλῶν, ἀδιαφορία τοῦ λαοῦ, συκοφαντίαι τῶν ἀντιζήλων, ἢ τῶν ὅσοι φαντάζονται ὅτι εἶναι ἀντίζηλοί σας, πτωχεία, ἐξορία, καὶ ἴσως θάνατος ἄδοξος πεντακοσίας λεύγας μακρὰν τῆς πατρίδος σας! Ἰδοὺ ποῖαι θέλουσιν εἶσθαι αἱ ἀμοιβαί σας! Ἀλλὰ πρέπει διὰ ταῦτα νὰ παραιτηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τὸν φωτισμόν; Οὐχὶ, βέβαια· ἀλλὰ, καὶ ἂν θελήσητε, εἶσθε κύριοι νὰ κάμητε

τοῦτο; Εἶναι ἄραγε εἰς τὴν ἐξουσίαν σας νὰ χαλινώσητε τὴν μεγαλοφυΐαν σας, καὶ νὰ ἀντισταθῆτε εἰς τὴν ὁρμητικὴν αὐτῆς καὶ φοβερὰν κίνησιν; Δὲν εἶσθε γεννημένοι διὰ νὰ σκέπτησθε; Δὲν εἶσθε τεθειμένοι ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ὁ ἥλιος, διὰ νὰ φωτίζητε; Δὲν ἐλάβετε, ὡς αὐτὸς, ἰδίαν πρὸς τοῦτο κίνησιν; Ὑποτάσσεσθε λοιπὸν εἰς τὸν δεσπόζοντα νόμον, καὶ ποτὲ μὴ νομίσητε, ὅτι εἶσθε δυστυχεῖς. Τί εἶναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὅλοι σας οἱ ἐχθροί; Αὕτη μόνη εἶναι αἰώνιος, πάντα δὲ τὰ ἄλλα παρέρχονται.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ ἰδική σας ἀνταμοιβή· αὕτη εἶναι ἡ τροφὴ τῆς μεγαλοφυΐας σας· αὕτη τὸ ὑποστήριγμα τῶν ἀγώνων σας. Χιλιάδες ἀνοήτων, ἀδιαφόρων, καὶ βαρβάρων, σᾶς κατατρέχουσι καὶ σᾶς περιφρονοῦσιν. Ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν εὑρίσκονται καὶ ψυχαὶ, μὲ τὰς ὁποίας αἱ ἰδικαί σας ψυχαὶ ἀνταποκρίνονται ἀπ' ἄκρων ἕως ἄκρων τῆς γῆς· συλλογίσθητε, ὅτι συμπάσχουσι μὲ σᾶς, συσκέπτονται μὲ σᾶς. Συλλογίσθητε, ὅτι οἱ προτελευτήσαντες ὑπὲρ δύο χιλιάδας ἔτη, Σωκράτης καὶ Πλάτων, εἶναι φίλοι σας. Συλλογίσθητε, ὅτι καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους θέλουσιν εὑρεθῆν ἄλλαι ψυχαὶ, εἰς τὰς ὁποίας τὰ συγγράμματά σας θέλουσι προξενεῖν ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν. Ἕνα λαὸν καὶ μίαν οἰκογένειαν συγκροτεῖτε μὲ ὅλους τοὺς μεγάλους ἄνδρας, ὅσοι ποτὲ ὑπῆρξαν, ἢ μέλλουσι νὰ ὑπάρξωσι.

Δὲν εἶσθε προωρισμένοι νὰ ζήσητε εἰς μίαν στιγμὴν χρόνου, ἢ εἰς μικρότατον μέρος τοῦ παντός. Ζῆτε λοιπὸν αἰωνίως καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἐκτείνατε τὴν ζωήν σας εἰς ὅλην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὴν διαμονήν. Φέρετε ἀκόμη ὑψηλότερα τὴν διάνοιάν σας. Δὲν βλέπετε ποίαν οἰκειότητα ἔχετε μὲ τὸν Θεόν; Λάβετε ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ πρέπον θάρρος εἰς τοὺς φίλους τῆς ἀληθείας. Τί; σᾶς βλέπει ὁ Θεὸς, σᾶς ἀκούει, σᾶς ἀγαπᾷ, καὶ εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ δυστυχῆτε; Ἀλλ' ἐὰν τέλος πάντων χρειάζησθε καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν μαρτυρίαν, τολμῶ ἐγὼ νὰ σᾶς ὑποσχεθῶ αὐτὴν, οὐχὶ ἀβέβαιον καὶ ἀδύνατον, ὁποία εἶναι εἰς τοῦτο τὸ μικρὸν διάστημα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ παγκόσμιον καὶ αἰώνιον. Δὲν βλέπετε τὸν μέλλοντα χρόνον, ὅτι προχωρεῖ καὶ φωνάζει εἰς ἕκαστον, « Παῦσε τὰ δάκρυά σου· ἔρχομαι νὰ σὲ ἀποδώσω δικαιοσύνην, καὶ νὰ τελειώσω τὰ δεινά σου. Ἐγὼ εἶμαι, ὅστις δίδω τὴν ζωὴν εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας. Ἐγὼ, ὅστις διὰ τῶν βράχων καὶ πάγων μετέφερα εἰς τοὺς Παρισίους τὰ λείψανα αὐτοῦ. Ἐγὼ, ὅστις βλέπω μὲ καταφρονητικὸν ὄμμα τὰ μαυσωλεῖα ταῦτα τὰ ὑψωμένα εἰς πολλοὺς ναοὺς πρὸς τιμὴν ἀνθρώπων, οἵτινες ἄλλο δὲν ἐστάθησαν παρὰ δυνατοί. Ἐγὼ, ὅστις τιμῶ ὡς ἱερὸν τὸν ἀπελέκητον λίθον τὸν καλύπτοντα τὴν κόνιν τῶν λειψάνων τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Ἐνθυμοῦ ὅτι ἡ ψυχή σου εἶναι ἀθάνατος· ὅτι καὶ τὸ ὄνομά σου τοιοῦτον θέλει εἶσθαι. Ὁ καιρὸς παρέρχεται, αἱ στιγμαὶ ἡ μία τὴν ἄλλην διαδέχονται, τοῦ βίου τὸ ὄνειρον διαλύεται. Πρόσμεινε ἀκόμη ὀλίγον, καὶ θέλεις ζῇ διὰ παντός· θέλεις συγχωρήσει τὰς ἀδικίας τοῦ αἰῶνός σου, τὴν σκληρότητα τῶν ὑβριστῶν σου, καὶ εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν, ὅτι σὲ ἔκλεξε, διὰ νὰ διδάσκῃς καὶ νὰ φωτίζῃς τοὺς ἀνθρώπους.»

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ.

ΣΑΦΩΣ καὶ κατ' ἐπανάληψιν προλέγουσιν αἱ Γραφαὶ, ὅτι ὁ παντοδύναμος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει νὰ ἔλθῃ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς,—μετὰ μυριάδων τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ,—νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ μεγάλου λευκοῦ ἐνδόξου θρόνου, καὶ νὰ παρασταθῶσιν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, οἱ ζῶντες καὶ οἱ νεκροὶ, διὰ νὰ κριθῶσιν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Πᾶς ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ ἐσχάτου τῶν ἀπογόνων του, θέλει σταθῆν ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματος, καὶ πᾶν ἔργον, εἴτε φανερὸν εἴτε κρυπτὸν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε πονηρὸν, θέλει τότε ἐκτεθῆν εἰς κρίσιν. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν ὁ Κύριος ἡμῶν θέλει διαχωρίσειν ἀπ' ἀλλήλων τὸ ἀπειράριθμον πλῆθος τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὡς ὁ ποιμὴν διαχωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, θέτων τοὺς μὲν ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἐξ εὐωνύμων· καὶ θέλει ἐκφωνήσει τὴν ἀπόφασιν, πρὸς τοὺς μὲν, Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· πρὸς τοὺς δὲ, Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη θέλει εἶσθαι ἀμετάτρεπτος· δεήσεις καὶ δάκρυα θέλουν εἶσθαι τότε ἀνίσχυρα. Οἱ δίκαιοι θέλουν ἀμέσως εἰσέλθειν εἰς τὴν αἰώνιον εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ πονηροὶ εἰς τὴν αἰώνιον καταδίκην. Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἡμέραν σπεύδομεν ἅπαντες, καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἀνάγκη πᾶσα νὰ σταθῇ ἔμπροσθεν τοῦ δικαστικοῦ θρόνου τοῦ Χριστοῦ, ὅσον καὶ ἂν ἤμεθα νῦν ἀδιάθετοι νὰ ἐνθυμώμεθα ἢ νὰ συλλογιζώμεθα περὶ τῶν τοιούτων.

Πόσον διάφορος τοῦ δικαστικοῦ θρόνου ὁ θρόνος τῆς χάριτος! Εἰς τοῦτον παρίσταται ὁ μέγας ἡμῶν Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ εἷς Μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, πάντοτε ἐντυγχάνων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπικαλούμενος ὑπὲρ αὐτῶν τὰ σωτήρια πάθη του· ἀλλ' ἔμπροσθεν τοῦ δικαστικοῦ θρόνου φωνὴ Μεσίτου δὲν ἀκούεται. Ἐν ὅσῳ ὁ Λυτρωτὴς κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς χάριτος, ὅλα τὰ ἑκατομμύρια τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἔχουσι τὸ ἐλεύθερον νὰ προσέρχωνται εἰς αὐτὸν μετὰ δακρύων μετανοίας, ἐξομολογήσεων, καὶ προσευχῶν, πεποιθότες εἰς τὸ ἔλεός

του, καὶ ἐλπίζοντες τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ· ἀλλ' ἀφοῦ ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον τῆς κρίσεως, δάκρυα καὶ ἐξομολογήσεις καὶ προσευχαὶ θέλουν εἶσθαι τόσον μάταια, ὅσον αἱ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ δεήσεις τοῦ ἐν ᾅδῃ πλουσίου, ὅτε εἶδεν αὐτὸν ἀπὸ μακρόθεν μετὰ τοῦ Λαζάρου ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ. Ἕνα καιρὸν ὁ πλούσιος οὗτος ἠδύνατο νὰ λουσθῇ ἐν τῷ καθαρῷ ποταμῷ τῶν ὑδάτων τῆς ζωῆς, ὅστις ῥέει διὰ τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τώρα εἰς μάτην ἐζήτει ἕνα σταλαγμὸν ὕδατος πρὸς ἀνάψυξιν τῆς γλώσσης του.

Πᾶν ἀγαθὸν, ψυχικὸν καὶ σωματικὸν, δύναταί τις νὰ ἐλπίσῃ παρὰ τοῦ ἰσχυροῦ καὶ δεδοξασμένου ἡμῶν Σωτῆρος, ἐν ὅσῳ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς χάριτος, οὐδὲν ὅμως ἀφοῦ μεταβῇ εἰς τὸ φοβερὸν δικαστικὸν βῆμα· διὰ τοῦτο μᾶς προτρέπει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, λέγων, « Ἰδοὺ, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας.»

Ὁποῖον ἀνέκφραστον καὶ ἀκατανόητον τρόμον θέλει ἐμπνεύσειν ὁ θρόνος τῆς κρίσεως εἰς τοὺς ὅσοι διήγαγον τὴν ζωὴν ἀλλότριοι τοῦ θρόνου τῆς χάριτος! Τίς δύναται νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Ὑπέρτατον Κριτὴν τοῦ κόσμου ἄνευ καταπλήξεως καὶ φρίκης κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν, ἐὰν δὲν προσήγγιζεν εἰς αὐτὸν μετὰ πνεύματος ταπεινοῦ καὶ συντετριμμένης καρδίας, ὅτε τὸ οὖς αὐτοῦ ἦτον ἀνεῳγμένον εἰς ἀκοὴν τῶν ἀνθρωπίνων δεήσεων; Πῶς θέλει πλησιάσει τις πρὸς τὸν Χριστὸν ὡς τὸν Λέοντα τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, ἐὰν δὲν προεγνώριζεν αὐτὸν ὡς τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν αἴροντα τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου;

Τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν, καθ' ἣν ἡ σάλπιγξ τοῦ ἀρχαγγέλου θέλει μᾶς καλέσει νὰ σταθῶμεν ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου, δὲν γνωρίζει κανεῖς, οὔτε αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι. Τοῦτο ὅμως ἅπαντες γνωρίζομεν, ὅτι θέλει ἐπέλθειν, ὡς ὁ κατακλυσμὸς τοπάλαι, αἴφνης καὶ ἀπροσδοκήτως, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί. Ὅσον δὲ φοβερὰ καὶ ἂν σταθῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη εἰς τοὺς ἀμετανοήτους καὶ ἀμελοῦντας καὶ ἐξουθενοῦντας τὸ Εὐαγγέλιον, βεβαίως θέλει εἶσθαι χαροποιὰ εἰς τοὺς ὅσοι ἠγάπων τὸν θρόνον τῆς χάριτος, καὶ συνεχῶς προσήρχοντο εἰς αὐτόν. Αὐτὸς ὁ Κριτὴς θέλει εἶσθαι φίλος των. Περὶ τούτων ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης λέγει, ὅτι θέλουν ἔχει παῤῥησίαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καὶ δὲν θέλουν αἰσχυνθῆν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰς τὴν ἔλευσίν του. Πόσον ἄρα ὀφείλομεν νὰ προσερχώμεθα εἰς τὸν θρόνον τῆς χάριτος!

ΝΟΗΤΙΚΗ ΠΡΩΙΜΟΤΗΣ.

ΚΑὶ ἄλλοτε κατεχωρήσαμεν παραδείγματα νοητικῆς πρωϊμότητος·* νῦν δὲ προσθέτομεν τὸ ἑφεξῆς·—

Ὁ Θωμᾶς Γυλιέλμος Μάλκιν ἐγνώριζε τὸ Ἀγγλικὸν Ἀλφάβητον πρὶν ἀρχίσῃ νὰ ὁμιλῇ· καὶ μολονότι δὲν ἠδύνατο νὰ προφέρῃ τὰ γράμματα, ἐδείκνυεν ὅμως αὐτὰ, εὐθὺς ὅτε ἤκουε τὰ ὀνόματά των. Διετὴς ἔμαθε νὰ λαλῇ, καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράφῃ μὲ ταχύτητα ἀπίστευτον εἰς τοὺς μὴ γενομένους μάρτυρας αὐτόπτας. Τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων του, καθ' ἣν ἐτελείονε τὸ τρίτον ἔτος τῆς ζωῆς του, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν μητέρα του μὲ μολυβοκόνδυλον, καὶ μετ' ὀλίγους μῆνας διεύθυνεν ἄλλας πρός τινας τῶν συγγενῶν του. Τετραετὴς ἐγνώριζε τὸ Ἑλληνικὸν Ἀλφάβητον, καὶ εἶχεν ἐπιδώσει τοσοῦτον εἰς τὰ Λατινικὰ, ὥστε συνέταττε θέμα καθ' ἑκάστην μὲ ἱκανὴν ὀρθότητα. Πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, οὐ μόνον ἀνεγίνωσκε τὰ Ἀγγλικὰ μὲ ἐντελῆ εὔροιαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐννοοῦσε παραδόξως. Τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας ἀντέγραφεν ἤδη εὐπρεπῶς καὶ ἀκριβῶς· εἶχε δὲ κάμει καὶ ἀντιγραφάς τινας ἐκ τῶν κεφαλῶν τοῦ περιβοήτου ζωγράφου Ῥαφαήλου, τόσον συμφώνους μὲ τὸ ὕφος καὶ τὸ αἴσθημα τῶν πρωτοτύπων, ὥστε κριταὶ ἐπιτήδειοι προεῖπον ὅτι, ἂν ἐδίδετο εἰς τὰς τέχνας ὡς εἰς ἐπάγγελμα, ἤθελε κατασταθῆ ποτὲ εἷς τῶν ἀρίστων ἀπὸ τοὺς θιασώτας των.

Ἑπταετὴς συνέγραψε μύθους, καὶ ἔκαμε μίαν ἢ δύο οὐχὶ εὐκαταφρονήτους ἀποπείρας εἰς ποιητικὴν σύνθεσιν· ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον, τὸ ἰσχυρότερον δεῖγμα τῆς γονίμου φαντασίας του, εἶναι τοῦτο. Συνέλαβεν ἰδέαν ἀνυπάρκτου τινὸς χώρας, ἥτις τόσον βαθέως ἦτον ἐντετυπωμένη ἐπὶ τοῦ νοός του, ὥστε περιέγραφεν αὐτὴν σαφῶς καὶ ζωηρῶς. Τῆς τερπνῆς ταύτης χώρας ἐστοχάζετο ἑαυτὸν ὡς βασιλέα· εἶχε δὲ σκοπὸν νὰ συγγράψῃ τὴν ἱστορίαν της, καὶ πραγματικῶς παρήγαγεν ἰδιαίτερά τινα μέρη. Κατέστρωσε δὲ καὶ γεωγραφικὸν πίνακα τῆς φανταστιώδους ταύτης χώρας, δίδων ὀνόματα τῆς ἰδίας του ἐφευρέσεως εἰς τὰ κυριώτερα ὄρη, ποταμοὺς, πόλεις, λιμένας, κώμας, κλπ. Οὗτος ἦτον ὁ τελευταῖος ἀγὼν τῆς μεγαλοφυΐας του· διότι τὸ νεανικὸν τοῦτο τέρας τῆς μαθήσεως ἀπέθανε πρὶν τελειώσῃ τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς ζωῆς.

ΤΟ ΔΙΑ ΝΥΚΤΟΣ ΚΥΝΗΓΙΟΝ.

Ὁ ΑΓΓΛΟΣ Μόφφατ (περὶ οὗ ἴδε τὸ ἑπόμενον ἄρθρον) λέγει ὅτι εἴς τινα ὁδοιπορίαν, ἔχων ἀνάγκην ἀπὸ τροφὰς, κατέφυγε τὴν νύκτα εἰς λιμένιόν τι, ὅπου ἐσύχναζον ἄγρια θηρία διὰ νὰ πίνωσι, καὶ κρυφθεὶς εἰς κοίλωμά τι, παρεκάθητο μὲ σκοπὸν νὰ φονεύσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν.

« Ἡ σελήνη,» δανειζόμεθα τὴν ἰδίαν του περιγραφὴν, « ἔῤῥιπτεν ἀμυδρόν τι φῶς, καὶ ἡ νὺξ ἦτο ψυχρὰ, μολονότι αἱ ἡμέραι ἦσαν θερμαί. Δύο σχεδὸν ὥρας περιεμένομεν ἀνήσυχοι, νὰ φανῇ τι. Ἐπὶ τέλους, ἠκούσαμεν τρανὸν θόρυβον ὡσεὶ ζώου λάπτον-

---

* Ἴδε Ἀποθ. Τόμ. γ'. σελ. 18, 44, καὶ 187.

τος εἰς τὸ ὕδωρ, ὑπὸ τὴν σκοτεινὴν σκιερὰν ὄχθην, τριάκοντα πήχεις μακρὰν ἀφ' ἡμῶν. « Τί εἶναι;» ἠρώτησα ἕνα τῶν συντρόφων μου. « Σιώπα,» μὲ ἀπεκρίθη· « εἶναι λέοντες· μή μας ἀκούσωσι.» Δὲν ἐσαλεύσαμεν· καὶ εἴχομεν ἀληθῶς πολὺ δίκαιον νὰ εὐγνωμονῶμεν, ὅτι, ἀφοῦ ἀπέπιον, δὲν ἀνέβησαν εἰς τὸ πρὸς ἡμᾶς ἄγον χλοῶδες χεῖλος τοῦ ποταμοῦ. Ἑπομένως ἐπεσκέφθησαν ἡμᾶς δύο βούβαλοι, ὁ εἷς μέγιστος. Ὁ ἁμαξηλάτης μου Μωσῆς, ἰδὼν αὐτοὺς ἐρχομένους κατ' εὐθειαν πρὸς ἡμᾶς, μὲ παρεκάλεσε νὰ πυροβολήσω. Ἀλλ' ἐγὼ ἀπεποιήθην, διότι φοβοῦμαι πληγωμένον βούβαλον ὑπὲρ οἱονδήποτε σχεδὸν ἄλλο ζῶον. Ἐκεῖνος ἐπυροβόλησε· καὶ μολονότι τὸ θηρίον ἐπληγώθη βαρέως, ἵστατο ἀκίνητον ὡς πέτρα περὶ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα πήχεις μακρὰν, ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν, περιμένον νὰ μᾶς ἴδῃ κινουμένους, καὶ νὰ ὁρμήσῃ καθ' ἡμῶν. Εἰς δεινὴν θέσιν ἐκοιτόμεθα κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, μόλις τολμῶντες νὰ ψιθυρίσωμεν· ὅτε δὲ τέλος ἀπῆλθον, ἤμεθα τόσον καρωμένοι ἀπὸ τὸ ψύχος, ὥστε, ἂν εἶχον μᾶς προσβάλει, φυγὴ ἤθελεν εἶσθαι τῶν ἀδυνάτων. Περιεπατήσαμεν τότε ὀλίγον, ἑωσοῦ τὸ αἷμα ἤρχισε νὰ κυκλοφορῇ. Μετὰ τοὺς βουβάλους ἐπεσκέφθησαν ἡμᾶς δύο καμηλοπαρδάλεις· τὴν μίαν ἐκ τούτων ἐπληγώσαμεν. Ἀγέλη ῥαβδωτῶν ὀνάγρων ἦλθεν ἔπειτα· ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ἀφοῦ κατεσκόπευσε τὰ σύνορα τοῦ ὕδατος, καὶ ἐκάλπασε πέριξ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν, διὰ νὰ ὀσφρανθῇ παράξενόν τινα ὀσμὴν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἀγέλην κάμνων θόρυβόν τινα ὡς σφύρισμα, δι' οὗ γνωρίσαντες τὸν κίνδυνον οἱ λοιποὶ, ἀπέδραμον ὅσον τάχιστα. Ὁ ἐφεξῆς ἦτο μέγας ῥινόκερως, ὅστις, καιρίως πληγωθεὶς, ἀνεχώρησεν. Ἀκούσαντες δὲ τὴν προσέγγισιν καὶ ἄλλων λεόντων, ἐκρίναμεν εὔλογον νὰ φύγωμεν· μετὰ μονήρη δὲ περίπατον τεσσάρων μιλίων διὰ μέσου θάμνων, ὑαινῶν, καὶ θώων, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον, εὐγνώμονες εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν, καὶ τὸ κατ' ἐμὲ ἀποφασίσας νὰ μὴ κυνηγήσω ποτὲ διὰ νυκτὸς εἰς λιμνίον ὕδατος. Τὴν ἐπαύριον εὑρέθησαν ὁ ῥινόκερως καὶ ὁ βούβαλος, καὶ μᾶς ἔδωκαν κρέατα ἐν ἀφθονίᾳ.»

Ο ΕΞΗΜΕΡΩΘΕΙΣ ΑΓΡΙΟΣ.

ΑΓΓΛΟΣ ἱεραπόστολος, ὀνόματι Μόφφατ, ἀφοῦ διέτριψεν εἰκοσιτρία ἔτη εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν ἐν μέσῳ βαρβάρων καὶ ἀγρίων λαῶν, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν τὸ 1840, ὅπου ἐξέδωκε διήγημα τῶν ὅσα εἶδε καὶ ἔπραξεν εἰς τὸ πολυετὲς αὐτὸ διάστημα. Τὸ βιβλίον του γέμει τῶν πλέον ἀξιοπεριέργων συμβεβηκότων, καὶ εἰκονίζει ἄριστα τὴν κατάστασιν κοινωνίας, διόλου ἀπολιτίστου. Ὁ κύριος Μόφφατ διήγαγε τὸ κάλλιστον μέρος τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐκτεθειμένος εἰς παντοειδεῖς κακουχίας καὶ πολυαρίθμους κινδύνους· κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὡς ἄγριος ἐγένετο τοῖς ἀγρίοις, ἵνα τοὺς ἀγρίους κερδήσῃ. Περιεπλανᾶτο μετ' αὐτῶν εἰς τὰς ἐρήμους, κατῴκει ἐν σκηναῖς ἢ καλύβαις ὡς ἐκεῖνοι, ἐθήρευε καὶ εἰργάζετο ὡς ἐκεῖνοι· ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὑπέφερεν ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ἀγρίας καταστάσεως τῶν Βεκουανῶν, Ναμακουῶν, καὶ ἄλλων φυλῶν τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐξημερώσῃ καὶ πολιτίσῃ αὐτὰς διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοῦτο, σὺν Θεῷ, πραγματικῶς κατώρθωσεν. Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ ἐξαισίων παραδειγμάτων τῆς καρποφορίας τῶν εὐσεβῶν ἀγώνων του λαμβάνομεν τὴν ἱστορίαν θηριώδους τινὸς φυλάρχου, ὀνομαζομένου Ἀφρικάνου, ὅστις ἐξ αἱματοχαροῦς εἰδωλολάτρου κατέστη πρᾴοτατος Χριστιανός.

Τὸ 1806, ὅτε οἱ Ἄγγλοι ἱεραπόστολοι διαβάντες τὸν Ἀραυσίωνα ποταμὸν* εἰσῆλθον κατὰ πρῶτον εἰς τὴν χώραν τῶν Ναμακουῶν, ὁ Ἀφρικάνης οὗτος ἦτον ἡ μάστιξ καὶ ὁ τρόμος τῶν Ὁλλανδῶν, τῶν ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς ἀποικίας τοῦ Εὐέλπιδος Ἀκρωτηρίου. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν, παρουσιασθεὶς εἰς τὸ νεοσύστατον κατάστημα, ἐλάλησεν ὡς ἑπομένως·—« Ἐπειδὴ ἐστάλθητε ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, σᾶς ὑποδέχομαι εἰς τὴν χώραν μου· διότι, ἂν καὶ μισῶ τοὺς Ὁλλανδοὺς, τοὺς πρῴην καταδυνάστας μου, ἀγαπῶ τοὺς Ἄγγλους, περὶ ὧν πάντοτε ἀκούω ὅτι εἶναι φίλοι τῶν ἀθλίων μαύρων.» Ὁ Ἀφρικάνης καὶ ὁ υἱός του περιεπλανῶντο ποτὲ εἰς τοὺς λόφους καὶ τὰς κοιλάδας τῶν πατέρων αὐτῶν, μόλις 100 μίλια ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως·† ἔβοσκον τὰ ἴδιά των ποίμνια, ἐφόνευον τὰ ἴδιά των θηρία, ἔπινον ἀπὸ τὰ ἴδιά των ῥυάκια, καὶ συνεμίγνυον τὴν μουσικὴν τῶν ἐγχωρίων ᾠδῶν των μὲ τοὺς ἀνέμους τῶν ὀρέων, ὅπου καὶ οἱ προπάτορές των καὶ αὐτοὶ εὕρισκον ἀσφαλὲς καταφύγιον. Ἀλλ' ὅσον ἐπληθύνοντο οἱ Ὁλλανδοὶ, καὶ ἐξέτεινον τὰ ὅριά των σφετεριζόμενοι τὰς γειτονευούσας γαίας, τόσον οἱ αὐτόχθονες, πάντῃ ἀδύνατοι ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὰς εἰσβολὰς τῶν ξένων τούτων ἁρπάγων, παρεχώρουν ἐξ ἀνάγκης, ἢ μετοικοῦντες εἰς τὰ ἐνδότερα, ἢ ὑποτασσόμενοι παθητικὴν ὑποταγὴν εἰς τοὺς γεωργούς. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ Ἀφρικάνης μετὰ τῆς φυλῆς του ἀπεμακρύνετο μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκ τῆς γῆς τῶν προπατόρων του, ἑωσοῦ ὑπετάχθη εἰς γεωργόν τινα, ὀνόματι Π--. Ἐνταῦθα κατῴκησεν ἱκανὰ ἔτη αὐτός τε καὶ ἡ ἐλαττωθεῖσα φυλή του. Ὁ Π-- εὑρῆκε τὸν Ἀφρικάνην πιστὸν καὶ ἀτρόμητον ποιμένα· ἐνῷ δὲ ἡ ἀνδρία του εἰς τὸ ὑπερασπίζεσθαι καὶ αὐξάνειν τὰς ἀγέλας καὶ τὰ ποίμνια τοῦ κυρίου του καθιίστανεν αὐτὸν πολυτιμότερον, ἐσφοδρύνετο συγχρόνως ἡ κεκρυμμένη ἔχθρα, ἥτις μετέπειτα ἐξερράγη τρομερὰ κατὰ τῆς δυστυχοῦς οἰκογενείας, καὶ ἥτις διέδωκεν ὄλεθρον ὁπουδήποτε διεύθυνε τὰ βήματά του. Ἂν ὁ Π-- εἶχε μεταχειρισθῆ τοὺς ὑπηκόους του μέ τινα φιλανθρωπίαν, δὲν λέγω εὐγνωμοσύνην, ἠμποροῦσε νὰ ἀποθάνῃ ἐντίμως, καὶ νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφὴν ἥτις ἐπέπεσεν εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ὡς καὶ τὴν σειρὰν τῶν ληστειῶν, τῶν ἐγκλημάτων, καὶ τῆς αἱματοχυσίας, ἥτις ταχέως ἠκολούθησε τὸ λυπηρὸν αὐτὸ συμβεβηκός.

Παρατρέχομεν τὸν τραγικὸν τοῦτον ὄλεθρον τῆς οἰκογενείας τοῦ γεωργοῦ Π—, παρατηροῦντες μόνον ὅτι ἐπέφερεν αὐτὸν ἡ ἰδία του δολιότης καὶ ἀπιστία. Μετὰ τὴν φρικώδη σφαγὴν

Ὁ Ἀφρικάνης συνήγαγεν ὅσον τάχιστα τὰ λείψανα τῆς φυλῆς του, καὶ ἁρπάσαντες ὅ,τι εὑρῆκαν διεύθυναν τὸν δρόμον των πρὸς τὸν Ἀραυσίωνα ποταμὸν, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἦσαν ὅπου οἱ διῶκταί των δὲν ἠδύναντο νὰ πλησιάσωσιν. Ὁ Ἀφρικάνης κατῴκησεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀραυσίωνος· καὶ φυλάρχου τινὸς παραχωρήσαντος εἰς αὐτὸν τὴν Μεγάλην Ναμακουανὴν χώραν, ἔγεινεν ἀπὸ τοῦ νῦν ἰδία του, καὶ δικαιωματικῶς καὶ διὰ τῆς κατακτήσεως.

Μετὰ ταῦτα ὁ τολμηρὸς καὶ γενναῖος οὗτος ἐξόριστος διήγαγε ληστρικὸν βίον, πολεμῶν ἀδιαλείπτως καθ' ὅλων τῶν περιοικούντων, ἔργον ἔχων τὴν ἁρπαγὴν, καὶ πάθος τὴν ἐκδίκησιν, ἐμπνέων τρόμον οὐ μόνον εἰς τοὺς πρὸς ἄρκτον Ὁλλανδοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πρὸς μεσημβρίαν αὐτόχθονας φυλάς· « τὸ ὄνομά του,» ὡς ἐκφράζεται ὁ κύριος Μόφφατ, « κατέπληττε καὶ αὐτὰς τὰς ἐρημίας·» « ἦτον ὡς λέων,» κατὰ τὴν περιγραφὴν ἰδίου αὐτοῦ ὁμογενοῦς, « εἰς τὸ βρύχημα τοῦ ὁποίου καὶ οἱ κάτοικοι ἀπομεμακρυσμένων κωμῶν ἔφευγον ἀπὸ τοὺς οἴκους των! ναὶ, καὶ αὐτὸς ἐγὼ,» εἶπεν ὁ εἰρημένος ὁμογενὴς, « ἐκ φόβου τῆς προσεγγίσεώς του, ἔφευγον μετὰ τοῦ λαοῦ μου, τῶν συζύγων καὶ τῶν νηπίων μου, εἰς τὴν φάραγγα τῶν ὀρέων, ἢ εἰς τὴν ἔρημον, καὶ διενυκτέρευον ἐν τῷ μέσῳ ἁρπακτικῶν θηρίων, προκρίνων τοιοῦτον κίνδυνον μᾶλλον παρὰ νὰ ἴδω τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ λέοντος τούτου, ἢ ν' ἀκούσω τὸ βρύχημά του.»

Τὸν ἄγριον τοῦτον τῆς ἁρπαγῆς καὶ τῶν αἱμάτων ἐξημέρωσε τὸ Εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης, καὶ κατέστησεν αὐτὸν λαμπρὸν παράδειγμα Χριστιανικῆς ἀρετῆς! Ὡσαύτως δὲ ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμὸν καὶ δύο ἀδελφοί του, βαπτισθέντες ὑπό τινος ἱεραποστόλου τὸ 1817, σχεδὸν περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ Μόφφατ ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τὸ ἐν τῇ ἐρήμῳ χωρίον τοῦ Ἀφρικάνου. Περὶ τῆς ὁδοιπορίας ταύτης λέγει ὁ κύριος Μόφφατ·—

Ὅσον προσήγγιζον εἰς τὰ μεθόρια τῆς ἀποικίας, ἐπληροφορούμην ὅτι οἱ γεωργοὶ, οἵτινες, φυσικῷ τῷ λόγῳ, οὔτε μίαν καλὴν λέξιν εἶχον νὰ εἴπωσι περὶ τοῦ Ἀφρικάνου, ἀμφίβαλλον τὰ μέγιστα περὶ τῆς διαφημιζομένης ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμόν· καὶ, τὸ χειρότερον, φανερὰ προέλεγον τὸν ὄλεθρόν μου. Ὁ μὲν ἔλεγεν ὅτι ἤθελε μὲ κάμει σημεῖον, εἰς ὃ νὰ τοξεύωσι τὰ παιδία του· ὁ δὲ ὅτι ἤθελε μ' ἐκδάρει, καὶ κατασκευάσει τύμπανον ἐκ τῆς ἐπιδερμίδος μου, δι' οὗ νὰ χορεύῃ· ἄλλη παρηγορητικὴ πρόῤῥησις ἦτον, ὅτι ἤθελε κάμει τὸ κρανίον μου ποτήριον. Πιστεύω δὲ ὅτι ἔλεγον ταῦτα σπουδαίως· καὶ μάλιστα εὐμενής τις γηραλέα οἰκοδέσποινα, ἥτις, ἐξαλείψασα τὸ δάκρυον ἀπὸ τὸν ὀφθαλμόν της, μὲ ἀπεχαιρέτησεν, εἰποῦσα, « Ἂν ἦσο γέρων, δὲν ἦτο τίποτε· διότι ταχέως ἤθελες ἀποθάνειν, ἢ οὕτως ἢ ἀλλέως· ἀλλ' εἶσαι νέος, καὶ ὑπάγεις νὰ γένῃς θήραμα τοῦ τέρατος ἐκείνου!»

Μ' ὅλα τὰ δεινὰ ταῦτα προμηνύματα, ὁ Μόφφατ ἐξηκολούθησε τὴν ὁδοιπορίαν του, καὶ μετὰ σκληραγωγίας καὶ κινδύνους μεγάλους μὲν καθ' ἑαυτοὺς, μικροὺς δὲ ὡς πρὸς ἄλλους, τοὺς ὁποίους μετέπειτα διέτρεξε, κατευωδώθη τέλος εἰς τὴν κώμην τοῦ Ἀφρικάνου, ὅπου εὑρῆκε συναδελφὸν ἱεραπόστολον, πρὸ χρόνου ἐκεῖ διατρίβοντα. Οὗτος, ὅστις εἶχε βαπτίσει τὸν Ἀφρικάνην καὶ τοὺς ἀδελφούς του, περὶ ἔγραψεν ὅλους τοὺς κατοίκους « ὡς πονηροὺς, φιλυπόπτους καὶ κινδυνώδεις, βαπτισμένους τε καὶ ἀβαπτίστους.» Ὁ ἀρχηγὸς αὐτὸς τοσοῦτον ἐβράδυνε νὰ φανῇ, ὥστε ὁ νέος Μόφφατ ἤρχιζε νὰ δειλιᾷ· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ὁ Ἀφρικάνης ὑπεδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως· ἐξεφράσθη τὴν ἐλπίδα του, ὅτι, καθὸ νέος, ἤθελε κατοικήσει μεταξύ των πολὺν χρόνον, καὶ διώρισε πάραυτα τοὺς ἐργάτας, τὰ ἀχθοφόρα κτήνη, τὰς ἀθλίας γυναῖκας, νὰ κατασκευάσωσι καλύβην διὰ τὸν ἱεραπόστολον.

Κύκλος ἀμέσως ἐσχηματίσθη, καὶ αἱ γυναῖκες, χαίρουσαι προδήλως διὰ τὸ ἔργον, ἐνέπηξαν καὶ συνέδεσαν τοὺς πασσάλους ἐν ἡμισφαιρικῷ σχήματι, καὶ ἐκάλυψαν αὐτοὺς μὲ τὰς ψάθας, ἑτοιμάσασαι τὴν καλύβην, ὥστε νὰ κατοικηθῇ, ἐν διαστήματι ὀλίγον τι ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν. Ἔκτοτε εἶδον παντοίους οἴκους κτιζομένους, καὶ αὐτὸς ἐγὼ συνειργάσθην εἰς τὴν κατασκευὴν πολλῶν· ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ποτὲ δὲν εἶδον τοσαύτην ταχύτητα. Αἱ Ὁττεντοτίκαὶ καλύβαι (διότι οὕτως ἐμποροῦν νὰ ὀνομάζωνται, καθὸ περιωρισμέναι εἰς τὰς διαφόρους φυλὰς τοῦ ἔθνους αὐτοῦ) δὲν εἶναι πολὺ ἀναπαυτικαὶ, οὐδ' αἱ καλήτεραι. Ἐξ μῆνας σχεδὸν κατῴκησα ἐν τῇ ἐγχωρίῳ ταύτῃ καλύβῃ, ἥτις συχνότατα ἐχρειάζετο σφίγξιμον καὶ δέσιμον μετὰ τὴν ἀνεμοζάλην. Ὅτε ὁ ἥλιος ἔλαμπεν, ἦτον ἀνυποφόρως θερμή· ὅτε ἡ βροχὴ ἔπιπτε, τὸ ὕδωρ εἰσήρχετο περισσόν· ὅτε ὁ ἄνεμος ἔπνεεν, ἠναγκαζόμην πολλάκις νὰ μεταβῶ ἀλλοθί που πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κονιορτοῦ· ἐκτὸς δὲ τῶν μικρῶν τούτων βασάνων, οἱοσδήποτε πεινασμένος σκύλος, ὅστις ἐπεθύμει νυκτερινὸν κατάλυμα, ἔμβαινεν εἰς τὸ ἄθλιον οἴκημά μου βιάζων τοὺς ἀδυνάτους αὐτοῦ τοίχους, καὶ πολλάκις μὲ ἀπεστέρει τῶν βρωμάτων τῆς ἐπαύριον· πρὸς δὲ τούτοις ἔτυχε νὰ εὕρω ὄφιν τετυλιγμένον καὶ ἀναπαυόμενον ἐν ἡσυχίᾳ εἰς κόγχην τῆς καλύβης μου . . . Ἐνταῦθα, ἀφοῦ διέταξα τὸν οἰκόν μου, ἤρχισα νὰ ἀναπολῶ τὸ παρελθόν·—τὴν πατρίδα καὶ τοὺς φίλους μου, ἀφ' ὧν εἶχον ἀποχωρισθῆν, ἴσως διὰ πάντα· τὸν ἀχανῆ ὠκεανὸν, ὅστις ἐκυλίνδετο μεταξὺ ἐμοῦ καὶ ἐκείνων· καὶ τὴν ἔρημον χώραν, δι' ἧς εἶχον περάσειν ὥστε νὰ φθάσω εἰς ἄλλην ἔτι ἐρημοτέραν. Ἐκ τοῦ παρελθόντος μετέβαινον εἰς θεωρίαν τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος· ὁ Εὐρωπαῖος συναδελφός μου, ἀναχωρήσας διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του Γερμανίαν, ἀφῆκεν ἐμὲ μόνον ἐν τῷ μέσῳ λαοῦ, ἐξ ὧν καὶ ὁ ἄριστος ἦτον ὡς ἄκανθα ὀξεῖα· δὲν εἶχον οὔτε φίλον οὔτε ἀδελφὸν, μεθ' οὗ νὰ συμβουλευθῶ ἢ νὰ συμπράξω· ἡ χώρα ἦτον ἄκαρπος καὶ ἐλεεινή· ὁ μισθός μου μόνον εἰκοσιπέντε λίτραι στερλίναι κατ' ἔτος· ἐστερούμην καὶ σίτου καὶ κριθῆς, ἑπομένως δὲ καὶ ἄρτου· ὕδωρ δὲν ὑπῆρχεν, ὥστε νὰ καλλιεργήσω τὴν γῆν, καὶ τὰ χρήματά μου δὲν ἤρκουν, ὥστε νὰ μεταφέρω σῖτον ἐκ τῆς ἀποικίας. Γάλα καὶ κρέας ἦτο καταρχὰς ἡ μόνη τροφή μου.

Ἀλλὰ μολονότι αἱ κοσμικαὶ περιστάσεις τοῦ κυρίου Μόφφατ ἦσαν τοιαῦται, καὶ οἱ πνευματικοὶ ἀγῶνές του μικρὰς ἐλπίδας ἐνέπνεον, διὰ τῆς ἐπιμονῆς ὅμως καὶ τῆς θείας ἀντιλήψεως ἐφείλκυσεν, ἐπὶ τέλους, τὸν ἀμφιῤῥέποντα Ἀφρικάνην εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀληθείας·—

Ὁ ἀρχηγὸς, ἀφοῦ ἱκανὸν χρόνον ἐταλαντεύθη μεταξὺ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νέων ἐθίμων, ἀμφίβολος εἴτε τὴν παλαιὰν διαγωγήν του νὰ ἐξακολουθήσῃ, εἴτε τὴν Χριστιανικὴν νὰ ἀσπασθῇ, ἔκλινε τέλος πρὸς ἡμᾶς, καὶ παρευρίσκετο τακτικώτατα εἰς τὰς

* Orange River.

† Ἡ Ἀκρόπολις εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀποικίας τοῦ Εὐέλπιδος Ἀκρωτηρίου, ὑποκειμένης ποτὲ μὲν εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1795 εἰς τοὺς Ἄγγλους· οἱ κάτοικοι τῆς Ἀκροπόλεως συμποσοῦνται εἰς 20,000.

πρωϊνὰς καὶ ἑσπερινάς μου διδασκαλίας. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν κατεγίνετο μὲ ὅλην τὴν προθυμίαν καὶ δραστηριότητα νέου Χριστιανοῦ· ἡ Καινὴ Διαθήκη ἔγεινεν ὁ σταθερὸς σύντροφός του, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ὠφέλειά του ἦτο πρόδηλος εἰς ἅπαντας. Πολλάκις εἶδον αὐτὸν ὑπὸ τὴν σκιὰν μεγάλου βράχου σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν σπουδαίως μελετῶντα τὰς σελίδας τῆς θείας ἐμπνεύσεως· ἢ ἐκάθητο ἐν τῇ καλύβῃ αὐτοῦ, ἀναίσθητος τῶν πέριξ αὐτοῦ οἰκιακῶν ἐργασιῶν ἢ τῶν εἰσερχομένων ξένων, προσηλωμένον ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν ἐπὶ τῆς μακαρίας βίβλου, καὶ τὸν νοῦν εἰς τὰ θεῖα βεβυθισμένον. Πολλὰς νύκτας ἐπέρασε μετ' ἐμοῦ, ἐπὶ μεγάλης πέτρας καθήμενος εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας μου, συνδιαλεγόμενος μέχρι τῶν χαραγμάτων τῆς ἐπαύριον, περὶ δημιουργίας, προνοίας, λυτρώσεως, καὶ τῆς δόξης τοῦ οὐρανίου κόσμου. Ἦτον ὡς ἡ μέλισσα, συνάγων μέλι ἀπὸ παντὸς ἄνθους· συχνάκις δὲ εἰς τὰς νυκτερινὰς ταύτας συνδιαλέξεις ἀνέφερε πολλὰ τῶν ῥητῶν, ὅσα εἶχεν ἀποταμιεύσειν εἰς τὴν μνήμην κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, ζητῶν παρ' ἐμοῦ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. Δὲν περιώριζε δὲ τὸ ἐκτεινόμενον πνεῦμά του εἰς τὸν τόμον τῆς ἀποκαλύψεως, καίτοι γνωρίζων ἐκ πείρας ὅτι αὐτὸς περιέχει ὕψη καὶ βάθη, καὶ μήκη καὶ πλάτη, ὑπερβαίνοντα τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν. Ἐθεώρει καὶ τὴν βίβλον τῆς φύσεως· ἀτενίζων δὲ μὲ βλέμμα διερευνητικὸν εἰς τὰς ἐπουρανίους σφαίρας, ἢ στρέφων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὃ ἐπάτει, καὶ στοχαζόμενος ἀμφότερα ὡς δείγματα δημιουργικῆς δυνάμεως καὶ ἀπείρου νοός, ἠρώτα περὶ ἀπεράντου διαστήματος καὶ ἀπείρου διαρκείας. Πολλάκις διεσκέδασα ἐνῷ ἐκαθήμην μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλων, οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ μὲ ἀκούωσιν ἀποκρινόμενον εἰς τὰς ἐρωτήσεις του, καὶ περιγράφοντα τὴν μεγαλειότητα, ἔκτασιν, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἔργων τοῦ Ὑψίστου· εἰς τοιαύτας περιστάσεις ὁ Ἀφρικάνης ἔτριβεν ἐπὶ τέλους τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ μετώπου του, ἐκφωνῶν, «Ἀρκετὰ ἤκουσα· αἰσθάνομαι ὅτι ἡ κεφαλή μου εἶναι πολὺ μικρὰ, καὶ αἱ μεγάλαι αὗται ὑποθέσεις τὴν ὑπεργεμίζουσι.»

Εἷς τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀφρικάνου, Τίτος μετέπειτα ὀνομασθεὶς, διέμενεν ἔτι εἰδωλολάτρης, καταθλίβων τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ τρόμον ἐμπνέων εἰς τοὺς πλείστους τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου, διὰ τῆς ἀσεβεστάτης καὶ πονηρᾶς διαγωγῆς του· καὶ οὗτος ὅμως βαθμηδὸν ἔκλινεν. Αὐτὸς ἦτον ὁ μόνος ἐκ τῶν προϋχόντων, ὅστις εἶχεν ἔτι δύο γυναῖκας· ὁ δὲ κύριος Μόφφατ, δικαίως φοβούμενος τὴν ἐπιῤῥοὴν τοιούτου παραδείγματος, ἐπροσπάθει πλαγίως τὴν ἀρχὴν, καὶ κατ' εὐθεῖαν ἔπειτα, νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀτοπίαν τῆς διγαμίας, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἐμπόδιον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν του· ἀλλ' ὁ Τίτος ἔμενεν ἀμετάτρεπτος· ὡμολόγησεν ὅμως ὅτι ἀνὴρ μὲ δύο συζύγους δὲν εἶναι ζηλωτός· «Πολλάκις,» ἐπρόσθεσεν, «θορυβεῖται καὶ συγχύζεται· καὶ ὅταν αἱ κυρίαι μαλόνωσιν, ἀπορεῖ ποίας μέρος νὰ λάβῃ. Ἐνίοτε, εἰς στιγμὰς μεγάλης ταραχῆς, μ' ἔρχεται νὰ πληρώσω μίαν ἐξ αὐτῶν, καὶ νὰ τὴν ἀποστείλω.» Ἐκτὸς τοῦ Τίτου εἶχε δύο ἄλλους ἀδελφοὺς ὁ Ἀφρικάνης, τὸν Δαβὶδ καὶ Ἰάκωβον, ἀμφοτέρους πιστοὺς καὶ εἰλικρινεῖς Χριστιανούς. Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀφρικάνου·—

Ἐν ὅσῳ, λέγει ὁ κύριος Μόφφατ, ἔζων μετ' αὐτοῦ, δὲν ἔλαβον ποτὲ κἀμμίαν αἰτίαν νὰ λυπηθῶ ἢ νὰ παραπονεθῶ κατὰ τῆς διαγωγῆς του· καὶ αὐτά του τὰ σφάλματα ἔκλινον πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀρετῆς. Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐνῷ συνεκαθήμεθα, ἔτυχεν εἰς τὸ βάθος τῶν διαλογισμῶν μου νὰ προσηλώσω ἐπ' αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Παρατηρήσας με, ἠρώτησεν αἰδημόνως διὰ τί τάχα ἐκύτταζον τοιουτοτρόπως. «Ἐζήτουν,» ἀπεκρίθην, «νὰ σὲ εἰκονίσω εἰς ἐμαυτόν, ὁπότε μὲ τὸ πῦρ καὶ τὸ ξίφος διέδιδες ὅλεθρον πανταχοῦ· καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω πῶς ὀφθαλμοὶ, ὁποῖοι οἱ ἰδικοί σου, ἐμειδίων ποτὲ εἰς ἀνθρωπίνην ἀθλιότητα.» Λόγον δὲν ἀπεκρίθη, ἀλλὰ τὰ δάκρυά του ἔῤῥευσαν κρουνηδόν! Εἰς ὅλας τὰς προσπαθείας μου ὑπὲρ τῆς καθαριότητος καὶ φιλοπονίας τοῦ λαοῦ μ' ἐβοήθει τὰ μέγιστα· ἤθελε δέ τις γελάσειν, ἂν ἔβλεπεν ἐμέ τε καὶ τὸν Ἀφρικάνην ἐπιστατοῦντας 120 παιδία τοῦ σχολείου νιπτόμενα εἰς τὴν κρήνην . . . . . Πληροφορηθεὶς ὅτι ἐστερούμην ἐνίοτε τῆς ἀπαιτουμένης τροφῆς, μ' ἐχάρισε δύο δαμάλεις, τὸ γάλα τῶν ὁποίων ἦτο πολλάκις τὸ μόνον μου δεῖπνον. Ἔγεινεν ἀνὴρ φιλήσυχος καὶ εἰρηνικός· ὁ πρότερον διχονοίας, ἔχθρας καὶ πόλεμον διεγείρων μεταξὺ τῶν γειτονικῶν φυλῶν, ἐθυσίαζε σχεδὸν ὅ,τι εἶχε πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης· καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν σύγκρουσιν διαφερομένων κομμάτων, κατέβαλλε πάντα κόπον, καὶ ἐδέετο μεθ' ὅλης τῆς εὐγλωττίας του· «Τί ἐκέρδησα,» ἔλεγεν, «ἀφ' ὅλας τὰς μάχας μου, καὶ τί ἀπὸ τὰς πολυαρίθμους ἁρπαγάς μου; αἶσχος μόνον καὶ ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως.»

Ἀφοῦ ὁ κύριος Μόφφατ διέτριψεν ἀρκετὸν χρόνον μεταξὺ τῶν Ναμακουῶν, ἔκαμε δὲ καὶ μακρυνάς τινας ἐκδρομὰς διὰ ὑποθέσεις ἀφορώσας τὴν ἀποστολήν του, παρεκίνησεν ἐπὶ τέλους τὸν Ἀφρικάνην νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτοῦ εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Ἀκροπόλεως, μολονότι ἡ ὁδοιπορία δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀκίνδυνος πρὸς τὸν φύλαρχον, ὅστις διὰ τὰς παλαιὰς λῃστείας αὐτοῦ ἦτον ἔτι προγεγραμμένος, καὶ 1000 τάλλαρα προσεφέροντο βραβεῖον διὰ τὴν κεφαλήν του. Ὅτε ἡ πρότασις ἔγεινε περὶ τῆς ὁδοιπορίας, εἶπεν ὁ Ἀφρικάνης πρὸς τὸν Μόφφατ, «Ἐνόμιζον, ἀδελφέ, ὅτι μὲ ἠγάπας πολὺ μᾶλλον παρὰ νὰ μὲ δώσῃς εἰς τὰς χεῖρας τῆς κυβερνήσεως νὰ κρεμασθῶ.» Τρεῖς ἡμέρας συνεζητεῖτο ἡ ὑπόθεσις δημοσίως· ὅτε δὲ ἀπεφασίσθη, σχεδὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς κώμης τοῦ Ἀφρικάνου—ἅπαντες ὑπήκοοι αὐτοῦ ἢ συγγενεῖς—τοὺς συνώδευσαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἀραυσίωνος ποταμοῦ, καὶ ἀπεχωρίσθησαν ἀπ' αὐτῶν μετὰ δακρύων. Εἰς τὰ Θερμὰ Λουτρὰ, τόπον μνημονευόμενον ἐν τῷ ἑπομένῳ ἀποσπάσματι, ἦτον ἱεραποστολικὸν κατάστημα, ὅθεν ἡ θρησκεία καὶ ὁ πολιτισμὸς εἶχον ἐκρεύσειν εἰς τὰς ἐρημίας· λέγεται δὲ ὅτι καθ' ὁδὸν

Φθάσαντες εἰς τὴν Πέλλαν (τὸν τόπον, ὡς προεῤῥέθη, ὅπου κάτοικοί τινες τῶν Θερμῶν Λουτρῶν κατέφυγον ὅτε ταῦτα κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀφρικάνου) ἠξιώθημεν συναναστροφῆς καταλλήλου εἰς οὐρανογεννήτους ψυχὰς, καὶ παρέστη θέαμα εἰς ὃ καὶ τὰ Σεραφεὶμ ἠδύναντο νὰ τανύσωσι τὰς χρυσᾶς λύρας των. Ἄνθρωποι συνηντήθησαν, οἵτινες δὲν εἶχον ἰδεῖν ἀλλήλους ἀφοῦ συνεκρότησαν μάχην ἐπὶ σκοπῷ ἀμοιβαίου ὀλέθρου,—κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν κλάδον τῆς ἐλαίας, ἀσφαλεῖς ὑπὸ τὴν πανοπλίαν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἡμέρας τινὰς διηγάγομεν εὐχαρίστως, ἐνῷ πολλάκις ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ τίνι τρόπῳ ὁ Ἀφρικάνης ἤθελε διέλθειν ἀσφαλῶς τὴν περιοχὴν τῶν γεωργῶν μέχρι τῆς Ἀκροπόλεως. Εἴς τινας ἡ ἐπιχείρησις ἐφαίνετο κινδυνώδης. Ἀλλ' ὁ Ἀφρικάνης καὶ ἐγὼ εἴχομεν σκεφθῆν ὡρίμως περὶ τούτου πρὶν ἀναχωρήσωμεν οἴκοθεν,

καὶ τὸ κατ' ἐμὲ εἶχον πλήρη πεποίθησιν ἐπιτυχίας. Καίτοι δὲ φύλαρχος, βασιλεὺς τρόπον τινὰ τοῦ λαοῦ του, δὲν εἶχεν ὅμως βασιλικά τινα παράσημα ν' ἀποθέσῃ, ὥστε νὰ ὁδοιπορήσῃ ἀγνώριστος. Ἐκ δύο χονδρῶν χιτώνων (ὑποκαμίσων) οἵτινες μὲ εἶχον ἀπομείνειν, ἔδωκα εἰς αὐτὸν τὸν ἕνα· ἐφόρει δὲ καὶ δερμάτινον βρακίον, ἐφεστρίδιον (jacket) πολὺ τετριμμένον, καὶ παλαιόν τινα πίλον, οὔτε λευκὸν οὔτε μέλανα· ὁ ἴδιός μου ἱματισμὸς ὀλίγον ἦτον εὐπρεπέστερος. Διὰ πλειοτέραν ἔτι προφύλαξιν συνεφωνήθη ἐγὼ μὲν ν' ἀποφαίνωμαι ὡς ὁ ἀρχηγός, ἐκεῖνος δὲ, ὁπότε ἡ χρεία τὸ ἐκάλει, ὡς ὁ ὑπηρέτης μου.

Ὅσον δὲ καὶ ἂν φαίνηται γελοιώδης ἡ εἰκὼν αὕτη, ἡ ὑπόθεσις ἦτο σπουδαία· πολλάκις ἀνέπεμψα τὰς εὐχάς μου πρὸς τὸν Ὕψιστον, νὰ συνοδεύσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι οἱ Ὁλλανδοὶ γεωργοὶ, μ' ὅλα ὅσα εἶπαν κατ' αὐτῶν περιηγηταί τινες, εἶναι γενικῶς φιλόφρονες καὶ φιλόξενοι. Ἐξαιρέσεις μὲν ὑπάρχουσι, πλὴν ὀλίγαι, καὶ ἴσως σπανιώτεραι παρ' εἰς οἱανδήποτε ἄλλην χώραν. Τινὲς τῶν ἀγαθῶν τούτων ἀνθρώπων ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς ἀποικίας μὲ συνεχάρησαν ὅτι ἐπέστρεψα ζῶν, πολλάκις ἀκούσαντες, ὡς μ' ἔλεγον, ὅτι κατεσφάγην ὑπὸ τοῦ Ἀφρικάνου. Μέγας ἦτον ὁ θαυμασμὸς των ὅτι διέφυγον τὰς χεῖρας τοιούτου ἀνηλεοῦς τέρατος. Τόσον βέβαιοι μάλιστα ἦσαν τινὲς περὶ τῆς θανατώσεώς μου, ὥστε μόλις ἐπίστευον ὅτι ἐγὼ ἤμην ὁ Μόφφατ· τὴν δὲ μαρτυρίαν μου περὶ τῆς ἐντελοῦς ἠθικῆς μεταβολῆς τοῦ Ἀφρικάνου, καὶ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, ἀπέβαλλον ὡς ληρήματα μαινομένου. Ἐνίοτε διεσκέδαζεν οὐκ ὀλίγον ὁ Ἀφρικάνης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ Ναμακοῦαι, ἀκούοντες γεωργόν τινα καταρώμενον καὶ πνέοντα ἀγανάκτησιν καὶ φόνον κατὰ τοῦ νομιζομένου τούτου ἀδιορθώτου ἀγρίου. Εἰς μίαν κώμην ἀφοῦ περιέγραψα τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀφρικάνου, καὶ εἶπον ἐπὶ τέλους, «Εἶναι τῷόντι καλὸς Χριστιανὸς,» μ' ἀπεκρίθη εἷς τῶν γεωργῶν, «Ὅτι καὶ ἂν εἴπῃς, τὸ πιστεύω· ἀλλ' αὐτὸ δὲν δύναμαι νὰ τὸ πιστεύσω· ἑπτὰ θαύματα εἶναι εἰς τὸν κόσμον· τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι τὸ ὄγδοον.» Τὸν ἐνθύμισα ὅ-τι τὰ πάντα δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι καὶ ὁ Παῦλος διώκτης ὢν ἔγεινε Χριστιανὸς, καὶ πολλοὶ ἄλλοι παρομοίως. «Οὗτοι,» ἀπεκρίθη, «ἦσαν ἄλλου εἴδους ἄνθρωποι, ἀλλ' ὁ Ἀφρικάνης εἶναι εἷς τῶν κατηραμένων υἱῶν τοῦ Χάμ,» καὶ ἀπηρίθμησέ τινα τῶν δεινῶν ἐγκλημάτων ὅσα εἶχε πράξει. Τούτων λεγομένων, ὁ Ἀφρικάνης παρίστατο μειδιῶν, καλῶς γνωρίζων τὰς προλήψεις τινῶν ἀπὸ τοὺς γεωργούς. Ὁ δὲ γεωργὸς ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν, εἰπὼν μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως, «Ἔστω· ἐὰν ὅσα λέγεις περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἀληθεύωσιν, ἔχω μίαν μόνον ἐπιθυμίαν, δηλαδὴ, νὰ ἴδω αὐτὸν πρὶν ἀποθάνω· καὶ ὅταν ἐπιστρέψῃς, θέλω ἐξάπαντος ὑπάγει μετὰ σοῦ, μολονότι ἐφόνευσε τὸν θεῖόν μου.» Τοῦτο δὲν με ἦτο γνωστὸν πρότερον· καὶ ἐδίσταζον ἂν πρέπῃ νὰ φανερώσω εἰς αὐτὸν τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ του· ἀλλὰ γνωρίζων τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ γεωργοῦ, καὶ τὴν εὐμένειαν τῆς διαθέσεώς του, εἶπον, «Ἰδοὺ λοιπὸν, οὗτος εἶναι ὁ Ἀφρικάνης!» Μετὰ τρόμου ἀπεσύρθη ἀφ' ἡμῶν, καὶ προσήλωσε τὸ βλέμμα εἰς τὸν ἄνθρωπόν, ὡς ἂν εἶχε πέσει τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀπὸ τὰ νέφη. «Σὺ εἶσαι ὁ Ἀφρικάνης;» ἐξεφώνησε. Ἐκεῖνος ἀνέστη, ἐσήκωσεν ὀλίγον τὸν παλαιὸν πῖλόν του, καὶ κύψας κοσμίως, «Ἐγὼ εἶμαι!» ἀπεκρίθη. Ὁ γεωργὸς ἐφαίνετο καταπεπληγμένος· ἀλλ' ἀφοῦ διά τινων ἐρωτήσεων ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ ποτὲ τρόμον ἐμπνέων καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν μεθορίων ἵστατο νῦν ἔμπροσθέν του πρᾶος ὡς ἀμνὸς, ἀνέτεινε τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπεν, «Ὦ Θεέ! ὁποῖον θαῦμα τῆς δυνάμεώς σου! τί δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ ἡ χάρις σου!» Ὁ εὐμενὴς γεωργὸς, καὶ ἡ οὐχ ἧττον φιλόξενος σύζυγός του ἐφίλευσαν ἡμᾶς μὲ ἄφθονον τράπεζαν· ἀλλ' ἀπήλθομεν μετ' ὀλίγον, φοβούμενοι μὴ γνωρισθῇ ὅτι ὁ Ἀφρικάνης ἦτο μετ' ἐμοῦ, καὶ ὑποπέσωμεν εἰς ὀχλήρας ἐπισκέψεις.

Ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὅπου τὸ ὄνομα καὶ αἱ λῃστρικαὶ ἀνδραγαθίαι τοῦ Ἀφρικάνου ἦσαν γνωσταὶ εἰς πολλοὺς τῶν κατοίκων ὑπὲρ τὰ εἴκοσι ἔτη, τὸ φαινόμενον αὐτοῦ ἐκίνησεν εἰς μεγίστην περιέργειαν. Πολλοὺς ἐξέπληξεν ἡ ἀνέλπιστος πραότης τῆς συμπεριφορᾶς του, καὶ ἄλλους ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ τῶν Γραφῶν ἀκριβὴς γνῶσίς του. Ἡ Καινὴ Διαθήκη του εἵλκυε μεγάλως τὴν προσοχὴν, καθὸ φέρουσα πρόδηλα σημεῖα συχνοτάτης μεταχειρίσεως. Καὶ ἰδιαιτέρως καὶ δημοσίᾳ προετάθησαν εἰς αὐτὸν ἐρωτήσεις περὶ τῶν δογμάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ· εἰς ὅλας δὲ ἀπεκρίθη κατὰ τρόπον, ὅστις ἔκαμεν ἅπαντας νὰ θαυμάσωσι.

Μέχρι τέλους ζωῆς ἐβάδισεν ἀκλινῶς εἰς τὴν νέαν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας. Τὰ τελευταῖα ἔτη του ἐδαπάνησε διδάσκων καὶ ἐπ' ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰ σχολεῖα. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου, ἐκάλεσε τὸν λαὸν ν' ἀκούσωσι τὰς τελευταίας συμβουλάς του, καὶ ἀφοῦ καθωδήγησεν αὐτοὺς περὶ τῆς μελλούσης διαγωγῆς των ὡς πρὸς τὰ κοσμικὰ πράγματα, τοὺς προέτρεψε νὰ ἐνθυμῶνται ὅτι δὲν ἦσαν πλέον ἄγριοι, ἀλλ' ὀπαδοὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ κατὰ συνέπειαν ὅτι ἐχρεώστουν νὰ διάγωσι κατὰ τὰς παραγγελίας αὐτοῦ. Ἀνακεφαλαιόνων τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀφρικάνου, ὅστις ἀπὸ θηριώδους λῃστρικοῦ πολεμιστοῦ, ἀπὸ ἀρχηγοῦ ἀγρίας φυλῆς, κατέστη διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Εὐαγγελίου ὁ Σόλων, ἢ μᾶλλον ὁ Κωνσταντῖνος τῶν ὑπηκόων του, παρατηρεῖ ὁ κύριος Μόφφατ·—

Πολλάκις ἐνησχολεῖτο ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς θεωρίαν τῶν ἔργων τῆς χειρὸς τοῦ Ὑψίστου, καὶ πολλάκις προέτεινε τὴν ἐρώτησιν, «Εἶναι ταῦτα δημιουργήματα μεγάλου τινὸς Ὄντος;—τίνι τρόπῳ ἐλησμόνησαν ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ὄνομα καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ οἱ Ναμακοῦαι, καὶ διατί ἡ γνῶσις αὕτη νὰ ἦναι περιωρισμένη εἰς τόσον ὀλίγους;—ἡ γνῶσις αὕτη πρὸ ὀλίγου μόνον ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον;—διατί δὲν ἀποτείνεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διὰ ζώσης φωνῆς;» . . . Ἐνίοτε ἠπόρει τὰ μέγιστα, βλέπων τὴν διαγωγὴν τῶν Ὁλλανδῶν γεωργῶν τόσον ἀσύμφωνον μὲ τὰ παραγγέλματα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ σχεδὸν ἐδυσκολεύετο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς, ὃν αὐτοὶ ἐπρέσβευον, ἦτον αὐτὸς ἐκεῖνος, πρὸς ὃν οἱ ἱεραπόστολοι διεύθυνον τὴν προσοχὴν τῶν Ναμακουῶν.

Πόσοι Μωαμεθανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Ἰνδοὶ καὶ Σῖναι, ἤθελον ὑποπέσειν εἰς τοιαύτην ἀπορίαν, ἐὰν ἐμελέτων τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ κατελάμβανον τὸ πνεῦμά του!

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΟΥ ΚΡΟΝΟΥ.

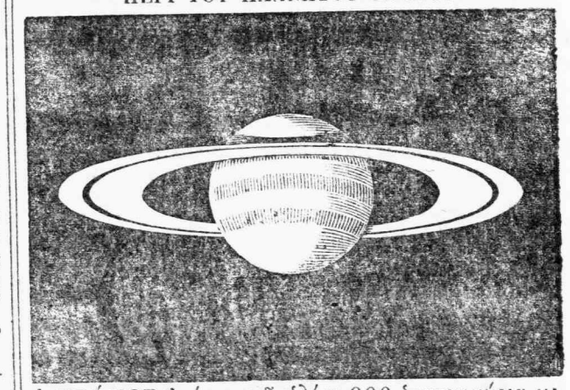

Ὁ ΚΡΌΝΟΣ ἀπέχει τοῦ ἡλίου 900 ἑκατομμύρια μιλίων· ἡ διάμετρος εἶναι 79,000 μιλίων, καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ ὄγκος του ὑπερβαίνει τὸν τῆς γῆς 900 φοράς. Τὴν περιστροφὴν αὐτοῦ περὶ τὸν ἥλιον ἐκ-

τελεῖ εἰς 29½ ἔτη· τὴν δὲ περὶ τὸν ἄξονα ἡμερησίαν κίνησιν ἐκτελεῖ εἰς 10 ὥρας καὶ 16 λεπτά· ὥστε ὁ ἐνιαυτὸς τοῦ Κρόνου εἶναι σχεδὸν τριακοντάκις ὅσον ὁ ἡμέτερος, ἡ δὲ ἡμέρα του βραχυτέρα καὶ παρὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἰδικῆς μας. Τὸ ἔτος λοιπὸν αὐτοῦ περιέχει 25,150 περιόδους τῆς ἡμερησίας περιστροφῆς του, ἴσας μὲ 10,759 ἡμέρας τῆς γῆς.

Ὁ Κρόνος εἶναι σφαιροειδής, ἢ ὁπωσοῦν ὅμοιος πορτογαλλίου κατὰ τὸ σχῆμα, τῆς διαμέτρου αὐτοῦ οὔσης 6,000 μίλια μακροτέρας εἰς τὸν ἰσημερινὸν παρὰ εἰς τοὺς πόλους. Ἡ ἐπιφάνειά του, ὡς ἡ τοῦ Διός, ποικίλλεται μὲ ζώνας καὶ ἀμαυρὰς κηλίδας. Ὁ Ἕρσχελ συνέβη νὰ παρατηρήσῃ πέντε ζώνας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του, ἐξ ὧν τρεῖς μὲν ἦσαν σκοτειναί, δύο δὲ φωτειναί. Αἱ ἀμαυραὶ ζῶναι εἶχον κιτρινωπὴν χροιάν, καὶ γενικῶς ἐκάλυπτον μεγαλήτερον μέρος τοῦ δίσκου τοῦ Κρόνου, παρ' ὅσον αἱ ζῶναι τοῦ Διὸς κατέχουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ. Κατὰ συνέπειαν τῆς μεγάλης ἀποστάσεως, ὁ πλανήτης οὗτος δέχεται ἐκ τοῦ ἡλίου μόνον τὸ ἐννενηκοστὸν μέρος τοῦ φωτὸς, ὅσον ἡμεῖς ἀπολαύομεν· ἀλλὰ διὰ ὑπολογισμοῦ εὑρέθη ὅτι ἡ ποσότης αὕτη εἶναι χιλιάκις μεγαλητέρα τοῦ φωτὸς τοῦ χυνομένου ἐφ' ἡμῶν ὑπὸ τῆς πανσελήνου. Προσέτι δὲ, περικυκλοῦται ὑπὸ ἑπτὰ σεληνῶν, αἵτινες φωτίζουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἡλίου. Πέντε τῶν σεληνῶν τούτων ἀνεκαλύφθησαν τὴν δεκάτην ἑβδόμην ἑκατονταετηρίδα· ἡ δ' ἕκτη καὶ ἡ ἑβδόμη τὸ 1789 ὑπὸ τοῦ Ἕρσχελ, μετ' ὀλίγον ἀφοῦ κατεσκεύασε τὸ μέγα τηλεσκόπιον τῶν τεσσαράκοντα ποδῶν. Αἱ σελῆναι αὗται, ὡς καὶ αἱ τὸν Δία συνοδεύουσαι, ὑπολογίζονται ὅτι δὲν εἶναι μικρότεραι τῆς γῆς· περιστρέφονται δὲ, ὡς ἡ ἡμετέρα σελήνη, περὶ τοὺς ἄξονάς των εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν καὶ περὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν ἀρχικὸν πλανήτην.

ΔΑΚΤΥΛΙΟΙ ΤΟΥ ΚΡΟΝΟΥ.

Τὸ θαυμαστότερον περὶ τὸν πλανήτην τοῦτον εἶναι ὁ διπλοῦς δακτύλιος, ὅστις περικυκλόνει τὸ σῶμά του, ἀλλὰ χωρὶς οὐδαμοῦ νὰ τὸ ἐγγίζῃ, ἀπέχων 30,000 μιλίων ἐξ οἱουδήποτε μέρους αὐτοῦ, καὶ συμπεριφερόμενος περὶ τὸν ἥλιον. Τοῦτο εἶναι τὸ παραδοξότερον καὶ ἐκπληκτικώτερον εἰς ὅλην τὴν σειρὰν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος· διότι οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἡμετέρων πλανητῶν ἔχει τοιοῦτον ἀξιοθαύμαστον παράρτημα. Ὁ διπλοῦς οὗτος δακτύλιος σύγκειται ἀπὸ δύο συγκεντρικοὺς δακτυλίους, ἀπεσπασμένους ἀπ' ἀλλήλων· ἐξ ὧν ὁ ἐνδότερος εἶναι σχεδὸν τρὶς τόσον πλατὺς, ὅσον ὁ ἐξώτερος. Ἡ διάμετρος τοῦ ἐξωτέρου δακτυλίου εἶναι 204,000 μίλια, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ περιφέρειά του 640,000 μίλια, ἢ ὀγδοήκοντα διαμέτρους τῆς ἡμετέρας γῆς. Τὸ πλάτος του εἶναι 7,200 μίλια. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο δακτυλίων σκοτεινὸν διάστημα εἶναι 2,800 μιλίων. Τὸ πλάτος ἀμφοτέρων τῶν δακτυλίων καὶ τοῦ μεσολαβοῦντος σκοτεινοῦ διαστήματος εἶναι 30,000 μίλια, ὅση δηλ. καὶ ἡ ἀπόστασις τοῦ ἐνδοτέρου δακτυλίου ἀπὸ τὸ σῶμά τοῦ Κρόνου.

Οἱ δακτύλιοι οὗτοι ῥίπτουσι βαθεῖαν σκιὰν ἐπὶ τοῦ πλανήτου, ὅθεν ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν εἶναι στίλβοντες ἀτμοὶ, ἀλλὰ συνίστανται ἀπὸ στερεὰν ὕλην. Φαίνεται δὲ ὅτι ἔχουσι μεγαλητέραν ἀντανακλαστικὴν δύναμιν παρ' ὅσην ἡ τοῦ Κρόνου ἐπιφάνεια· καθότι τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀντανακλώμενον φῶς εἶναι λαμπρότερον τοῦ ὑπὸ τοῦ πλανήτου. Δῆλον ὅτι ὁ διπλοῦς οὗτος δακτύλιος χρησιμεύει πρὸς φωτισμὸν τοῦ Κρόνου κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἡλίου· εἰς ποίους δὲ ἄλλους σκοποὺς ὑπηρετεῖ, ἀγνοοῦμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ὁ ἥλιος φωτίζει τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ἐν διαστήματι δεκαπέντε ἡμετέρων ἐτῶν, καὶ τὸ ἄλλο ἥμισυ εἰς τὰ ἐφεξῆς δεκαπέντε. Δὶς κατὰ πᾶσαν τριακονταετίαν συμβαίνει ὥστε δι' ὀλίγον καιροῦ διάστημα νὰ μὴ φωτίζηται οὐδετέρα πλευρά του, καὶ ἑπομένως νὰ ἦναι ἀόρατος·—δηλαδὴ καθ' ὃν χρόνον ὁ ἥλιος παύει τοῦ λάμπειν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς μέρους, καὶ ἀρχίζει νὰ λάμπῃ ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Θεωρούμενοι οἱ δακτύλιοι ἐκ τῆς μέσης ζώνης τοῦ πλανήτου, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἡλίου, πρέπει νὰ φαίνωνται ὡς εὐμεγέθεις φωτειναὶ καμάραι, ἐκτεινόμεναι κατὰ τοὺς οὐρανοὺς, ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ εἰς τὸν δυτικὸν ὁρίζοντα, ἰσοπλατεῖς μὲ ἑκατοντάκις τὴν διάμετρον τῆς ἡμετέρας σελήνης, ἐσκοτισμέναι δὲ περὶ τὸ μέσον ὑπὸ τῆς σκιᾶς τοῦ Κρόνου.

Ὁπόσην ποικιλίαν λαμπρῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν ἀντικειμένων παριστᾷ τὸ τοῦ Κρόνου στερέωμα! Αἱ ἑπτὰ σελῆναί του, παντοίας θέσεις καὶ μορφὰς λαμβάνουσαι, ἡ μὲν ἀνατέλλουσα ὑπὲρ τοῦ ὁρίζοντος, ἡ δὲ δύνουσα, ἡ δὲ προσεγγίζουσα εἰς τὸν μεσημβρινόν· ἡ μὲν εἰσερχομένη εἰς ἔκλειψιν, ἡ δὲ προκύπτουσα ἐξ αὐτῆς· ἡ μὲν φαινομένη ὡς ἡμισέληνον, ἡ δὲ δρεπανοειδής· καὶ κάποτε ὅλαι ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ἡμισφαιρίῳ φεγγοβολοῦσαι·—αἱ τῶν δακτυλίων μεγαλοπρεπεῖς κινήσεις, ἐνῷ ποτὲ μὲν, καταυγάζοντες τὸ στερέωμα, ἀμαυροῦσι τοὺς ἀστέρας· ποτὲ δὲ, βαθεῖαν σκιὰν ῥίπτοντες ἐπί τινων τόπων τοῦ πλανήτου, ἀνακαλύπτουσι τὰ θαύματα καὶ τὴν δόξαν τῶν κατηστερισμένων οὐρανῶν—ταῦτα εἶναι σκηναὶ ἄξιαι καὶ τῆς μεγαλειότητος τοῦ θείου Ὄντος νὰ τὰς παριστᾷ, καὶ τῶν λογικῶν πλασμάτων του νὰ τὰς θεωρῶσι. Τοιαῦται ἐκπληκτικαὶ παραστάσεις σοφίας τε καὶ παντοδυναμίας ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ περὶ τὸν πλανήτην τοῦτον πολυ-

άριθμα λαμπρὰ ἀντικείμενα δὲν ἐδημιουργήθησαν ἁπλῶς διὰ νὰ φεγγοβολῶσιν ἐπὶ γυμνῶν βράχων καὶ ἀκάρπων ἄμμων· ἀλλ' ὅτι ἀπειροπληθῆ νοήμονα ὄντα εὑρίσκονται τεθειμένα ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ν' ἀπολαύωσι τὴν μεγαλοδωρίαν, καὶ νὰ λατρεύωσι τὰς τελειότητας τοῦ Δημιουργοῦ των.

ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Ὁ ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ Ἄγγλος Λόρδος Βροῦαμ, εἰς ἕνα τῶν ἐν Λισερπάλῳ ἐκφωνηθέντων λόγων του, ἔκαμε καὶ τὴν παρατήρησιν ταύτην, ὅτι ἐπεθύμει νὰ μὴ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τοὺς συγχρόνους νὰ φοβῶνται αὐτὸν, ἢ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους νὰ καταρῶνται τὸ ὄνομά του· ὅτι πρὸ πάντων ἐφιλοτιμεῖτο νὰ θεωρῆται ὡς ὁ φίλος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εἰρήνης.

Ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ ἐκπληκτικὸν ἔργον τοῦ ἐκ Λισερπάλου εἰς Μαγκεστρίαν σιδηροδρόμου, εἶπεν, «Ὅτε εἶδον τὰ ἐκ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου ἐμπόδια ἐξωμαλισμένα, ὅτε ἐθεώρησα εἶδος θαύματος πρὸ τῶν ἐκπεπληγμένων ὀφθαλμῶν μου,—ὅτε εἶδον τὰ ἕλη, ἐφ' ὧν μόλις ἠδύνατο ἄνθρωπος ἢ κτῆνος νὰ πατήσῃ τὸν πόδα του, κεκαλυμμένα μὲ δρόμον, καὶ βαστάζοντα βαρείας ἁμάξας πεφορτισμένας οὐ μόνον μὲ ἀναριθμήτους ἐπιβάτας, ἀλλὰ καὶ μὲ πραγματείας τὰς πλέον ὀγκώδεις,—ὅτε εἶδον μεγάλας καὶ ὑψηλὰς γεφύρας ἐπάνωθεν κοιλάδων,—τὸν σιδηρόδρομον 60 ἢ 70 πόδας κατὰ κάθετον ὕψος ὑπὲρ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ποταμοῦ,—τοὺς βράχους ἐξωρυγμένους, καὶ τὰ ὄρη διατετρυπημένα·—τὴν γιγαντικὴν ἰσχὺν τοῦ ἀνθρώπου θριαμβεύουσαν μέγαν καὶ μόνιμον θρίαμβον κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως διὰ τῆς ἐμπειρίας καὶ φιλοπονίας του,—ὅτε ἐθεώρησα ταῦτα πάντα, ἦτο δυνατὸν ν' ἀποφύγω τὰς σκέψεις, αἵτινες ὥρμησαν εἰς τὸ πνεῦμά μου; ὄχι τὰς περὶ τῶν μεγάλων κατορθωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι τὰς πρὸς θαυμασμὸν τῆς μεγαλοφυΐας καὶ ἐπιμονῆς ἢ καὶ ἀνδρίας, ὅσην ἔδειξεν ἀντιτασσόμενος εἰς τὰ ἐκ τῆς ὕλης ἐμπόδια·—ὄχι, ἀλλὰ τὴν λυπηρὰν σκέψιν ὅτι ἅπαντες μὲν οὗτοι οἱ θαυμαστοὶ ἀγῶνες, οἱ τόσον γόνιμοι ἐπαίνου, ἀλλ' οἱ τόσον γονιμώτεροι διαρκῶν ἀγαθῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ὅλος οὗτος ὁ εἰρηνικὸς καὶ ἀθῶος καὶ ὠφέλιμος θρίαμβος κατὰ τῶν στοιχείων καὶ κατὰ τῆς φύσεως αὐτῆς, ἀπῄτησαν δαπάνην μόνον ἑνὸς ἑκατομμυρίου λιτρῶν στερλινῶν, χίλια δὲ πεντακόσια ἑκατομμύρια ἐδαπανήθησαν ἐπὶ τῆς σκληρότητος καὶ τῶν ἐγκλημάτων, εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς βαρβαρότητος ἐπὶ τοῦ κόσμου, εἰς τὸν σκοτισμὸν τῶν ἐθνῶν, εἰς τὴν δι' αἵματος βάψιν σχεδὸν πάσης χώρας ὑπὸ τὸν ἥλιον· ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅταν σκέπτωμαι ὅτι τὰ ἑκατομμύρια ταῦτα ἐδαπανήθησαν εἰς τὸν ΠΟΛΕΜΟΝ, τὸ μέγιστον δεινὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸ μέγιστον ἔγκλημα περιλαμβάνον πᾶν ἄλλο ἔγκλημα εἰς τὸ ἐπικατάρατον ὄνομά του,—ὅταν, λέγω, σκέπτωμαι περὶ τούτων ἁπάντων, στρέφω εἰς τὰ ὄπισθεν τοὺς ὀφθαλμούς μετ' αἰσχύνης, μετὰ λύπης, μετ' ἀγανακτήσεως, ἐπὶ τῆς τότε πολιτικῆς μας.

«Ἐὰν τὰ ἑκατὸν μόνον ἐκ τῶν χιλίων πεντακοσίων τούτων ἑκατομμυρίων ἐδαπανῶντο εἰς τὸ προάγειν τὰς τέχνας τῆς εἰρήνης, καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ πλούτου, ἅπασα ἡ χώρα ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ νῦν κεκαλυμμένη μὲ τοιαῦτα ἔργα, ὁποῖα τὰ συνενοῦντα τὴν Λισέρπαλον μετὰ τῆς Μαγκεστρίας, καὶ ὁ λαὸς νὰ διάγῃ ἐν ἀνέσει καὶ εὐδαιμονίᾳ, ἀντὶ νὰ καταβαρύνηται μὲ χρέος 800 ἑκατομμυρίων λιτρῶν στερλινῶν, ἅτινα ἐδανείσθημεν ἀφοῦ ἐξωδεύσαμεν ἄλλα ἑπτακόσια.»

Τοιαύτας παρατηρήσεις ἔκαμεν ὁ μέγας οὗτος νομικὸς καὶ πολιτικός.

Μᾶς βεβαιοῦσιν αἱ θεῖαι Γραφαὶ ὅτι ὁ καιρὸς μέλλει νὰ ἔλθῃ, καθ' ὃν ἡ πολιτικὴ τοῦ κόσμου τούτου θέλει μεταβληθῆν ἐξ ὁλοκλήρου, καθ' ὃν αἱ τέχναι τῆς εἰρήνης θέλουσι καλλιεργεῖσθαι παγκοσμίως. Ἡ μέλλουσα αὕτη ἐποχὴ εἰκονίζεται μὲ τὰ ὡραιότερα καὶ προσφυέστερα σχήματα. Τὴν σήμερον ἡ μεγάλη σπουδὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ὁ καιρὸς ἔρχεται, καθ' ὃν σοφὸς, δίκαιος, καὶ εἰρηνικὸς βασιλεὺς θέλει ἄρχειν ἐφ' ὅλου τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ὁ ἅγιος προφήτης μᾶς λέγει ποία θέλει εἶσθαι ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ νέου κυριάρχου. «Καὶ κρινεῖ ἀναμέσον τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐξελέγξει λαὸν πολύν.» Καὶ διατί θέλει τοὺς ἐξελέγξει; Διὰ τοὺς ὀλεθρίους πολέμους καὶ διὰ τὴν αἱματοχυσίαν! Καὶ πῶς θέλουσι δεχθῆ τὰ ἔθνη τὴν ἐπίπληξίν του; «Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα· καὶ οὐ λήψεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν.» (Ἡσ. β'. 4.) Πόσον ἄπειρος πρέπει νὰ ἦναι ἡ δύναμις, ἡ ἰσχύουσα νὰ παράξῃ τοιαύτην μεταβολὴν εἰς τὰ ἔθνη! Ὁ ῥοῦς τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων θέλει ἐξ ὁλοκλήρου μεταβληθῆ· θέλουσι δὲ σκέπτεσθαι μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τῆς μεταβολῆς ταύτης, καὶ θέλουσιν ἀποδίδειν αὐτὴν εἰς τὸ ἀληθὲς αἴτιον, ὄχι εἰς τὴν ἐξωτερικὴν παιδείαν,—ὄχι εἰς τὴν ἄπιστον φιλοσοφίαν,—ὄχι εἰς τοὺς σοφοὺς νόμους,—ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ Εὐαγγελίου, φωτίζοντος τὸν κόσμον, καὶ καθυποτάσσοντος καὶ διευθύνοντος τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ ἐκπεπληγμένοι καὶ ἀγαλλόμενοι κάτοικοι τοῦ κόσμου θέλουσι λέγει πρὸς ἀλλήλους, «Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς· ἀναναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς· τόξον συντρίψει, καὶ συγκλάσει ὅπλον, καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρί.» Ἐν Ψαλμῷ μέ. Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ὁποία θραῦσις τειχῶν, ὀχυρωμάτων, φρουρίων, στόλων, καὶ ὅλων τῶν ὀργάνων τῆς ἀμύνης καὶ τοῦ φόνου—ὅλα θέλουν ἐξολοθρευθῆ. Πόσον ἔνδοξος ἡ θέα αὕτη! Τότε ἀληθῶς ὅλα τὰ ἔθνη εὐφρανθήσονται καὶ ἀγαλλιάσονται, ὅτι Ἐμμανουὴλ ὁ ἄρχων τῆς εἰρήνης κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι, καὶ ἔθνη ὁδηγήσει· τότε ἡ γῆ δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς, καὶ εὐλογήσει ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ φοβηθήσονται αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς.

ΠΕΡΙ ΒΑΛΑΚ ΚΑΙ ΒΑΛΑΑΜ.

ΠΡΟΣ διασάφησιν τῆς παρατεταγμένης εἰκονογραφίας, καταχωροῦμεν ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ κβ'. κγ'. καὶ κδ'. κεφ. τῶν Ἀριθμῶν.

Ὁ Βαλὰκ, βασιλεὺς τῶν Μωαβιτῶν, τόσον ἐφοβήθη τοὺς περιπλανωμένους Ἰσραηλίτας ὅτε ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς ἐπικρατείας του, πλησίον τοῦ Ἰορδάνου, ἀντικρὺ τῆς Ἱεριχὼ, ὥστε ἀπέτεινε τοὺς ἐφεξῆς ἐμφαντικοὺς λόγους εἰς τὴν γερουσίαν τοῦ Μαδιὰμ, « Νῦν ἐκλείξει ἡ συναγωγὴ αὕτη πάντας τοὺς κύκλῳ ἡμῶν, ὡσεὶ ἐκλείξαι ὁ μόσχος τὰ χλωρὰ ἐκ τοῦ πεδίου.» Ἀπέστειλε δὲ καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν μάντιν Βαλαὰμ, τὸν ἐν Βαθουρὰ κατοικοῦντα, νὰ εἴπωσιν εἰς αὐτὸν, « Ἰδοὺ λαὸς ἐξελήλυθεν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἰδοὺ κατεκάλυψε τὴν ὄψιν τῆς γῆς . . . καὶ νῦν δεῦρο ἄρασαί μοι τὸν λαὸν τοῦτον.» Ἀλλ' ὁ Βαλαὰμ, συμβουλευθεὶς τὸν Θεὸν περὶ τοῦ πρακτέου, ἀπεκρίθη εἰς τοὺς πρέσβεις, « Ἀποτρέχετε πρὸς τὸν Κύριον ὑμῶν· οὐκ ἀφίησί με ὁ Θεὸς πορεύεσθαι μεθ' ὑμῶν.»

Ὁ Βαλὰκ, ὑποπτευθεὶς ὅτι ὁ μάντις δὲν εὐχαριστήθη μὲ τὴν ποσότητα τῶν σταλθέντων δώρων ἢ μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν πρέσβεων, ἀπέστειλεν ἄλλους ἄρχοντας πλειοτέρους καὶ ἐντιμοτέρους, οἵτινες ἦλθον πρὸς τὸν Βαλαὰμ, καὶ εἶπον, « Τάδε λέγει Βαλὰκ ὁ τοῦ Σεπφὼρ, Ἀξιῶ σε μὴ ὀκνήσῃς ἐλθεῖν πρός με· ἐντίμως γὰρ τιμήσω σε, καὶ ὅσα ἐὰν εἴπῃς ποιήσω σοι· καὶ δεῦρο ἐπικατάρασαί μοι τὸν λαὸν τοῦτον.» Ὁ Βαλαὰμ πάλιν συνεβουλεύθη τὸν Θεὸν, καὶ λαβὼν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ μὲν, νὰ πράξῃ ὅμως ὅπως ὁ Θεὸς ἤθελε τὸν διατάξειν, ἀνέστη τὸ πρωΐ, καὶ καθίσας ἐπὶ τῆς ὄνου του, ἐπορεύθη μετὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ Μωάβ.

Ὁ μάντις οὗτος δῆλον ὅτι ἐκινεῖτο ὑπὸ αἰσχροκερδείας, καὶ ὠθούμενος ὑπ' αὐτῆς ἠκολούθησε τόσον προθύμως τοὺς καλέσαντας αὐτὸν εἰς τὸ νὰ καταρασθῇ τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν τοῦ Ὑψίστου· ὅθεν καὶ ἐξήφθη ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου, καὶ ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἠναντιώθη εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Βαλαάμ· « Καὶ ἰδοῦσα ἡ ὄνος τὸν ἄγγελον τοῦ Θεοῦ ἀνθεστηκότα ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐσπασμένην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἐξέκλινεν ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸ πεδίον· καὶ ἐπάταξε τὴν ὄνον ἐν τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ τοῦ εὐθῦναι αὐτὴν ἐν τῇ ὁδῷ.» Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην συνέβη τὸ βεβαιούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ὅστις λέγει, « Βαλαὰμ ὁ Βοσὸρ μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν· ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας· ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν.»

Πλησιάσαντος τοῦ Βαλαὰμ, ἐξῆλθεν ὁ Βαλὰκ εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ τρόπον τινὰ παρεπονέθη διὰ τὴν βραδύτητα, συνώδευσεν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὸν ἐξένισε πλουσιοπαρόχως. Τὴν δ' ἐπαύριον ἀνέβησαν εἰς λόφον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Βάκλ, διὰ νὰ ἴδωσιν ἐκεῖθεν τὸ Ἑβραϊκὸν στρατόπεδον. Ὠκοδόμησαν ἔπειτα, ἐκ διαταγῆς τοῦ μάντεως, ἑπτὰ βωμοὺς, καὶ προσέφεραν βοῦν καὶ κριὸν ἐφ' ἑκάστου βωμοῦ. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξεπλάγη ὁ ἄθλιος Βαλὰκ, ἀκούσας ἀντὶ κατάρας τὰς ἑπομένας εὐλογίας ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Βαλαὰμ, « Τί ἀράσωμαι ὃν μὴ ἀρᾶται Κύριος; ἢ τί καταράσωμαι ὃν μὴ καταρᾶται ὁ Θεός; ὅτι ἀπὸ κορυφῆς ὀρέων ὄψομαι αὐτὸν, καὶ ἀπὸ βουνῶν προσνοήσω αὐτόν. Ἰδοὺ λαὸς μόνος κατοικήσει, καὶ ἐν ἔθνεσιν οὐ συλλογισθήσεται. Τίς ἐξηκριβώσατο τὸ σπέρμα Ἰακὼβ, καὶ τίς ἐξαριθμήσεται δήμους Ἰσραήλ; Ἀποθάνοι ἡ ψυχή μου ἐν ψυχαῖς δικαίων, καὶ γένοιτο τὸ σπέρμα μου ὡς τὸ σπέρμα τούτων!»

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἔκαμε καὶ ἄλλην ἀπόπειραν ὁ Βαλὰκ, ἀναβιβάσας τὸν μάντιν εἰς τὴν κορυφὴν ἄλλου βουνοῦ, καὶ οἰκοδομήσας πάλιν ἑπτὰ βωμοὺς, καὶ θυσιάσας ἑπτὰ βόας καὶ ἑπτὰ κριούς· ἀλλὰ ματαίως· διότι πάλιν εὐλογίας διετάχθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου νὰ προφέρῃ ὁ Βαλαὰμ, αἵτινες ὑπερεφόβισαν τὸν βασιλέα, καὶ παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ εἴπῃ « μήτε νὰ τοὺς καταρασθῇς διόλου, μήτε νὰ τοὺς εὐλογήσῃς διόλου.»

Ἔπειτα ὅμως ἠθέλησε καὶ τρίτον νὰ δοκιμάσῃ, καὶ ἀνέβη ἐπὶ τούτῳ μετὰ τοῦ Βαλαὰμ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Φογώρ· πλὴν, ἀφοῦ ὠκοδομήθησαν οἱ βωμοὶ, καὶ προσεφέρθησαν αἱ θυσίαι, πνεῦμα Κυρίου, ἐπελθὸν εἰς τὸν προφήτην, ἔκαμεν αὐτὸν νὰ εἴπῃ, ἐνῷ ἔβλεπε τὸν Ἰσραὴλ ὑποκάτω ἐστρατοπεδευκότα κατὰ φυλὰς, « Ὡς καλοὶ οἱ οἶκοί σου, Ἰακὼβ, αἱ σκηναί σου, Ἰσραήλ! ὡσεὶ νάπαι σκιάζουσαι, καὶ ὡσεὶ παράδεισοι ἐπὶ ποταμῷ, καὶ ὡσεὶ σκηναὶ, ἃς ἔπηξε Κύριος, καὶ ὡσεὶ κέδροι παρ' ὕδατα· ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, καὶ κυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν . . . . ἔδεται ἔθνη ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ πάχη αὐτῶν ἐκμυελιεῖ, καὶ ταῖς βολίσιν αὐτοῦ κατατοξεύσει ἐχθρόν. Κατακλιθεὶς ἀνεπαύσατο ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἀναστήσει αὐτόν; Οἱ εὐλογοῦντές σε εὐλόγηνται, καὶ οἱ καταρώμενοί σε κεκατήρανται.»

Ἀπελπισθεὶς διόλου ὁ Βαλὰκ μετὰ τὴν τρίτην ταύτην ἀποτυχίαν, ἐθυμώθη κατὰ τοῦ Βαλαὰμ, καὶ ἀπέστειλεν αὐτόν· οὗτος ὅμως πρὸς δικαιολόγησιν εἶπεν, « Οὐχὶ καὶ τοῖς ἀγγέλοις σου, οὓς ἀπέστειλας πρός με, ἐλάλησα, λέγων; Ἐάν μοι δῷ Βαλὰκ πλήρη τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀργυρίου καὶ χρυσίου, οὐ δυνήσομαι παραβῆναι τὸ ῥῆμα Κυρίου ποιῆσαι αὐτὸ καλὸν ἢ πονηρὸν παρ' ἐμαυτοῦ· ὅσα ἂν εἴπῃ ὁ Θεὸς, ταῦτα ἐρῶ.»

Πρὸ δὲ τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἐμπνευσθεὶς παρὰ Θεοῦ ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Βαλὰκ καὶ ὅσα ἔμελλον νὰ πάθωσιν οἱ λαοὶ τῆς χώρας ἐκείνης ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν· καὶ ἰδιαιτέρως, ὅτι Ἑβραῖος ἄρχων ἔμελλε νὰ καθυποτάξῃ τὴν χώραν τοῦ Μωάβ· « ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακὼβ, ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγοὺς Μωάβ.»